

Nemunas

Nr.2
(320-761)

2011 m.
sausio 13-19 d.

Kaina 2,50 Lt

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

Elena KNIUKŠTAITĖ. „Žvirbliai erškečių krūme“

Sausio takoskyra.
3-7 p. Nugalėta mirtis 2 p.

Sparnuotieji menininkai

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Nors menininkų namų scena priminė keistą mišką, kuriamė balta-kamieniai beržai augina eglų šakas, joje sausio 10 d. dejosim rūmti dalykai. I minkštus krėslus šio „miško“ vidury sėdo įsimintiniai 2010 m. Kauno menininkai.

Jau trilyktus metus iš eilės Kauno menininkų namai renka įsimintiniaus Kauno menininką, nes, pasak direktoriaus Viktoro Valašino, tai dabar praverčia ir kaip kritėjus, padedantis atskirti profesionalų meną nuo tokiu tik apsimetančio. Kaip ir kasmet, iš kūrybinės organizacijų pateiktų kandidatų Kauno menininkų namų Meno kollegija paskelbė 9 pretendentus siam titului gauti, o apdovanoti buvo du: tapytoja Elena Kniukštaitė ir pianistas Rokas Zubovas.

Įsimintiniaus Kauno menininkų pavardės bus įrašytos Stasio Žirgulio sukurtose skulptūroje „Sparnuotoji kolona“, kur nuo 1998 m. jau įamžinta 19 kūrėjų ir 1 kūrybinis kolektyvas. Panasių skulptūrėlės keliaus ir į jų namus kartu su puoščiu glėbiais ir sveikinimais.

Anksčiau įsimintiniaus metu menininko pagerbimo iškilmės Menininkų namuose vykdavo prieš pat Naujuosius metus. Dabar ši šventė nukelta į sausio pradžią, kad nepasimestų tarpuvenčio šurmulyje, kuomet visiems pritrūksta vieno laisvo vakaro.

Ta proga skambėjo itin pompastiška, nuo juoko iki ašarų nusirituvi kompozitorius Giedrius Kuprevičius odė apdovanotiesiems ir jų miestui Kaunui. Reziumuoti ją galima paprastai: „Naivu galvoti, kad naivu meną kurią naivūs dailininkai. R. Zubovas savaip atrado Čiurlionį ir atėjo į sceną, kad savei ji atrastume mes“.

O tą vakarą miesto kūrėju (nes visiems tada bent truputį norisi to-

Tapytoja Elena Kniukštaitė ir pianistas Rokas Zubovas.
Narcizo FREIMANO nuorauka

kiaiapti) pavadinčias meras Andrius Kupčinskias pasidžiaugė, kad, kaip ir planuota, menininkai iš tiesų padėjo išgyventi sunkmetį. O Kaunas pagaliau nebéra miestas, iš kurio juokiasi visa likusi Lietuva. Dabar miestui telieka siekti įsimintiniaus metų titulo.

Vėliau visi susirinkusieji klaušėsi koncerto (juos džiugino solistė Vaiva Genytė, smuikininkas Vilhelmas Čepinskis bei gitaristas Sergejus Krinčinas), fotografavosi ir... buvo atiduoti publikos „savivalei“. „Nemuno“ skaitytojams menininkai jau buvo pristatyti, tačiau ši iškilmingą vakarą juos dar kartą pakalbinome.

Tapytoja Elena Kniukštaitė, apdovanota už 35-erių metų kūrybos retrospektyvinę parodą, 2010 m. surėngė Kauno paveikslų galerijoje, ir už visu gyvenimu įrodytą talento unikalumą.

Jos paveiksluose atispindi savita liaudiška pasaulėjauta, žmogaus būties suvokimas. Ankstyvuose paveiksluose vyrauja pačių motyvai, vėlesniuose – sudėtingesnė erdvinė struktūra, panoraminė ir daugiafigūrė kompozicija, krikščioniškosios tematikos siuže-

tai. Paveikslai itin dekoratyvūs, metaforiski, ištaigaus kolorito, svajingos, melancholiškos nuotaikos, tau-dailės tradicijai artima tapysena.

Elena yra baigusi fotografinės mokslus Vilniaus technologijos technikume, o tapyti mokėsi tik dailės mėgėjų studijoje „Paletė“ pas dailininką Rimą Bičiūną. Jau daugiau kaip tris dešimtmecius ji gyvena Rumšiškėje ir Liaudies buities muziejuje dirba restauratore.

„Daug metų aš beveik visiškai nedalyvavau viešajame gyvenime, savo darbus Kaune eksponavau labai seniai, tik sovietmečiu, bet artėjant šešiasdešimtmeciu sumaniai parodė. Ir jos norėjau labai rūmotos, o ne kokių nora mažoje galerijoje ar holė. Pamažu ją surengėme kartu su „Egėlė“ galerija, o dabar dar ir tokį „titulą“ teko pelnyti. Net pati nustebau. Norėjau apžvelgti visų darbo metų rezultatus, ką per juos nuveikiau. Dirbtuvėje darbų negali pamatyti tokius, kokie jie yra. Reikia platesnės erdvės, atstumo, kitos nuotaikos, kad jie atsiverė. Net draugai parodoje stebėjosi vieno kito darbo nematę, nors jie tikrai ne karta buvo dirbtuvėje.

Nukelta į 9 p.

„Amžinoji šviesa“ primins sausio 13-ąją

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Sausio 13-osios įvykių diena juodais kaspinais nuplevėsuos jau dvidesimtą kartą, todėl ir prisiminanti bus šiek tiek iškilmingiau, nei praėjusiais metais. Kauno miesto savivaldybė pasiruošusi sukvieсти daugybę žmonių pabūti kartu, tik šių dienų taikiai tikslais Kauno sporto halėje, kurioje skambės nauja kompozitorius Giedrius Kuprevičius poetinė oratoria „Amžinoji šviesa“. Kompozitorius, pedagogas, eseistas – visa tai vienas žmogus, kuriantis įvairių žanrų muzikos kūrinius: operas, miuziklus, simfonijas, kamerinius kūrinius, oratoriujas, vokalinus ciklus. Netrukus sulaiksite kažko naujo.

„Kauno miesto savivaldybės užsakymas sukurė specifinius kūrinius Sausio 13-osios įvykių 20-mečiui buvo netikėtas ir, atvirai pasakysiu, bauginantis. Nesu proginių kūrinių šalininkas, ypač jei jie politiškai angažuoti. Bet itin drąsino idėja pasiūlius profesoriaus Petro Bingelio palaikymas“ – teigia kompozitorius, nemegstantis savo kūrybos spalvingai politinėmis, dokumentinėmis detaliomis, sieti ją su realijomis. Todėl ir šia proga nuo scenos skambės poezija ir muzika, o ne politinė lozangai.

Įkvėpimo šaltiniu kompozitoriu tapo 1992 m. išleista knyga – Antano Jasmano (filosofo Antano Maceinos literatūrinis slapyvardis)

„Poezija“, o visą kūrybos procesą lydėjo prisiminimai iš slogios 1991-ųjų žiemos. „...netikėtai išsprūdo maža, kukli ir ant prasto popieriaus 1992 metais atspausta knygė – Antano Jasmano „Poezija“. Atverčiau, pradėjau skaityti. Iš kartoto apie aisku – tai mano būsimo kūriniu Poetas. Visa kita susidėliojo savaime. Po gero pusmečio poetinės oratoriujos „Amžinoji šviesa“ partitūra buvo užbaigtą, natos išdalintos atlikėjams“, – kūriniu atsiradimo istorija pasakoja G. Kuprevičius, įsitikinęs, kad A. Maceinos poezija vis dar aktuali ir jaudinanti. Kūrinius kalba apie tautos vienybę, kovą ir darbų prasmę, todėl puikiai atspindėja skaudžius dvidesimtmetų senumos įvykius, juos apibendrina platesniame kontekste, nors ir neseika realia istorija. Kompozitorius teigia įsimoningu vengęs šiuolaikinių autorų.

Poetinę oratorių atlikės Kauno miesto simfoninis orkestras (dirigentas Modestas Pitreñas), Kauno valstybinis choras (vadovas Petras Bingelis), solistai: Ona Kolobovaitė (sopranas) ir Liudas Mikalauskas (bosas), smuikininkas Vilhelmas Čepinskis. Fliugelhornu gros Vilius Ramoška, dalyvaus Kauno chororas, skaitys aktorius Egidijus Stancikas. Operą režisavo Gytis Padegimas, dailininkė – Birutė Uknaitė, videodailininkas – Simonas Glinskis. Itin stipri menininkų komanda teikia vilties išvysti neeilinių reginį.

„Esame įpratę, kad menininkas kuria remdamasis subjektyviu pozitivu, asmeninėmis problemomis, todėl labai svarbu, kad G. Kupre-

vičius sugeba visiškai organiškai reaguoti į svarbias mūsų šalai datas ir įvykius. Tuomet sutampa kūrybinis menininko vektorius ir jo pilietinė savimonė. Tikiuosi, kad šis kūrinius bus parodytas ne tik sausio 13 d., bet ir vėliau, nes A. Jasmano tekstas labai pranašiškas, kalbantis simboliais, kuriuos galima įvairiai interpretuoti. Tekstas paprastas, emocionalus, tačiau kartu labai gilius. Dirba jau seniai susibūrusi komanda. Keista, kai matai S. Glinskio, kurio tėvai buvo sajūdžio metraštinių, darbus. Tai visiškai kita stilistika, kitos kartos požiūris, kuris atveria tuos pačius kłodus. Taip visas kūrinius atveria gilius, archetipinius pasikartojimus. Svarbus įvykis reflektuoja nuosirdžiu, tikru meno kūriniu. Man pačiam šis darbas yra svarbi pilietinė priedėmė – aš lyg ir toliau stoviu Baltijos kelyje“, – sako režisierius G. Padegimas.

„Kauno halės erdvė – specificinė, tad tenka gerokai pasukti galvą apie juos „uzpildymą“. Tiesa, tai nebus šou ar efektų spektaklis. Nutarėme sutelkti dėmesį į poeziją, muziką ir, anot poeto A. Maceinos, „atgniaužtą delnā pradaryti“, pabūti kartu, pamästyti apie tai, kuo esame ir kaip gyvename. A. Maceinos poezija skamba netikėtai, aktualiai, jaudinancių. Kas žino, gal bent tą valandą pagalvosime apie pareigą Tėvynėi ir pamästyse apie juos ateiti“, – viliasi kompozitorius, tikintis klausytojų jautrumu.

Poetinės oratoriujos „Amžinoji šviesa“ premjera sausio 13 d., 18 val. Kauno sporto halėje. Iėjimas laisvas.

Funkulierius

Sausio takoskyra. Nugalėta mirtis

„Išgrįsim mes tada plieniniai savo skydais Klampius ir purvinus takus, Kad grįžtų didvyrių dvasia, naujai pražydus, I mūsų sunkiai merdinčius laikus.“

Taip pokario metais rašė poetas Bronius Krivickas, rašė ne saugiai tūnodamas kolaborantų kohortoje, rašė kiekvieną minutę rizikuodamas gyvybe, rašė, įsimonangi pasirinkęs pasipriešinimo, kovos prieš okupantus kelią. Partizanas – poetas, kurio kūryboje išskirčiau bene svarbiausią imperatyvą – garbingą, išdidžią mirtį kovojant.

Nepasiduoti, neišduoti, nepabėgti. Tatai nebuvó deklaracija. B. Krivickas žuvo 1952 metais bunkeryje, nepasidavęs ir neišdavęs, tačiau išduotas savų. Dar kartą įsiskaitykime į eilutes, rašytas širdies krauju ir tikejimu. Poeto ir jo bendražygijų idealul, „plieniniai skydai“ iš tiesų spindžių klampinių raizgalyne, iš juos atranda naujujų laikų herojai, tėsdami kilnių heroinių nuostatų tradiciją – aukotis vardan Tėvynės laisvės.

Tragiškasis 1991-ųjų sausis, kurio dvidešimtmetį nūnai minime, vien pirmą siejasi su aukomis, su tais, kurie, kaip ir pokario partizanai, įsimonangi ryžosi žengti pasipriešinimo, protesto keliu prieš iki dantų ginkluotą jėgą, tik visiškai beginkliai. Nepabūgo, nepasitraukė, neišdavę...

Nesitraukė ir tūkstantinė minia, glaudžiu gynybos žiedu apsupusi Lietuvos Neprikalauomybės simboliu tapusį Aukščiausiosios Tarybos – Atkuriamojo Seimo pastatą, nesitraukė ir pastato viduje dar kruvinuojančiu įvykiu išvakarėse kario-gynėjo priesaiką davę šimtai rūmų gynėjų...

Bet Sausi prasidėjo takoskyra mūsų įsimonėje ir širdyse. Sausi prasidėjo ir tėsiasi iki šiol. Toji takoskyra gileja, ir jokie bandymai pernesti bent laikinus lieptelius negelbės.

Nes vienoje pusėje – idealistai, riteriai, ištikimi duotai priesaikai ar vidiniam imperatyvui esant būtinybėi aukotis dėl Tėvynės laisvės ir neprikalauomybės, o kitoje – pragmatiški cinikai, kurių per dvidešimtmetį prisiės legjonai, jiems žodžiai Auka, Tėvynė, Garbė – tuščias garsas, išsaikantį vypsnį ir pašaipą. Žinoma, ne viešai. Kol kas tik vienas kitas, lyg laboratorinė žurkė, žvygteli reakcijos išbandymui kokią nors šmeižišką penktosios kolonos arsenalo citatą, tačiau savo bendraminčių rateleyje cinikai atvirai vaiposi iš „husarų“, idealistų ir dar tikinčių Laisvės idėja.

O ko nesivaipyt. Juk idealistai, pasiryžę mirti už Tėvynę, nenutuokia, kad Neprikalauomybė galima parduoti už skatinus, kad energetinės neprikalauomybės toji Tėvynė dėl cinikų pragmatikų manipuliacijų seniai nebėturi, kad strateginius objektus ir finansus seniai valdo vikingai ir riurikovičiai, kad seniai pasidalintos visos ekonominės sritys ir tereikia visai nedaug pastangų – pasitelkti jau išbandytą priesaikario „kritinio realizmo“ ir „liberalizmo“ metodą. Tai jau ir daroma.

Juk 1940 metų okupacijai buvo rengiamasi, pasitelkiant kritinę mintį – valdžios peikimas buvo įgavęs ypatingą mąstą, pakanka prisiinti įvairius būsimų išdavikų ir kolaborantų literatūros kūrinius, publicistiką.

Dar subtilėnis, tautinę įsimonę nuodijanties arsenalas metamas darbar. Kritikos ir kritikų cinizmas akivaizdžiai balansuoja ties išdavystės ir tarnystės svetimoms struktūroms riba.

„Ką man davė ta Lietuvos neprikalauomybė? Ką man duos Tėvynė?“ – purkštauja „kritinio realizmo“ pritinkęs liberalus naujaliutuvius, „diplomuotų valizų vežikas“...

O ką tu jai davei? Ar bent vienas iš jūsų idėjinį vadų – „liberalios dvasios“ apologetų yra priminės senovės romėnų imperatyvą – „Atiduok, ką privalai“, ir mūsų didvyrių, pasirinkusių, pasak B. Krivicko, „Pergalės mirti“, dar gilesnį skambesi įgaunantį patikslintą imperatyvą – „Atiduok TÉVYNEI, ką privalai“?

Nusivylimas valžiaus siejamas su nusivylimu valstybe, Neprikalauomybė. Vyksta planinges bet kokius vertybių suplakimas, skatinamas nepasitenkinimas, diegiama mintis, kad tokiuose aplinkoje neįmanoma įgyvendinti siekių, pritaikyti gautų žinių.

O juk visų pirmą turėtume pasiklausti saves, ar bent dalelę atidavėme savo Tėvynei, ar tik mokame reikalauti. Iš tiesų, reikalavimų daugėja, ne visada jie pagrįsti ir parenti realiomis valstybės galimybėmis.

Kritinio realizmo ir liberalioji dvasia, toji, pasak A. Maceinos, bolševizmo pagimdyta kreatūra, kuri įpratusi tik imti, griebti, pardavinėti ir išdavinėti, ypatingai suinteresuota idealizmo žlugdymu. Nes idealizmas – tai pasiaukojimas. Idealizmas – tai nuolat skambantis herojinis motyvas. Idealizmas – bebaimišumas... Idealizmas – mūsų viltis.

Mazos tautos liberalioji dvasia... Gliti, baili, prisitaikanti, parduodanti, ciniška.

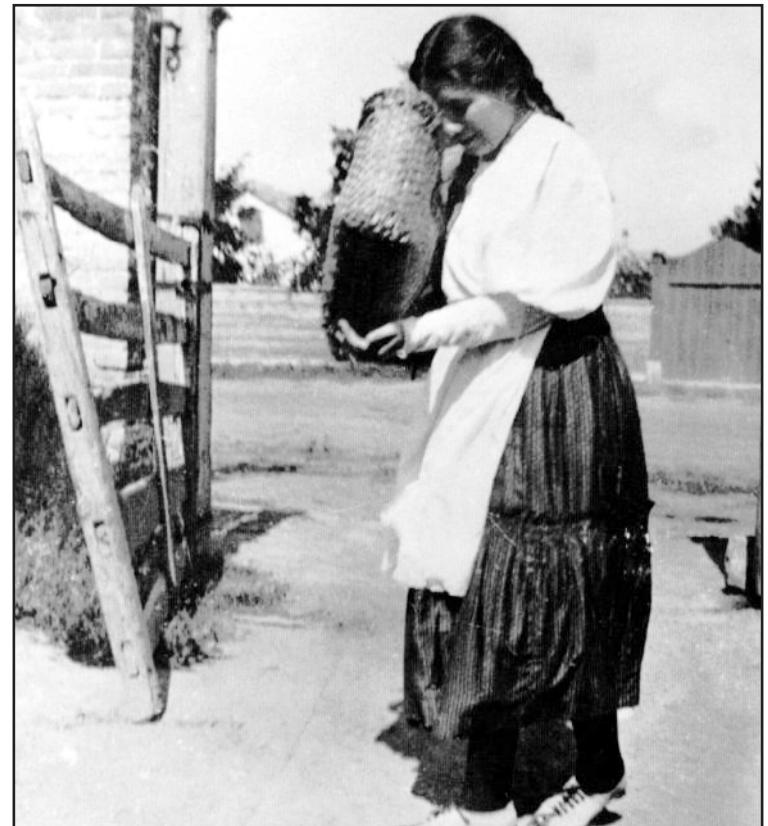
Jie, tos dvasios kaupėjai ir nešėjai, stumdosis anotė takoskyros pusėje, šaiposi ir krizena iš idealistų, budrių riterių, tikinčių ir turinčių savo nuostatas. Jie turėja Tėvynės sąskaitą, bet jų takai – klampūs ir purvini, o jų darbai paženklini „gėdos dėme“.

Kruvinuojančius Sausio įvykius dvidešimtmetis. Jis akivaizdžiai parodė gilią takoskyrą. Nutylėti jas jau nebegalima. Toleruoti gličios ir baliuos, Tėvynė įvairiai būdais parduodančios dvasias nebegalima.

Poetas Algimantas Mackus išeivijoje rašė: „Ir mirtis nebus nugaleto...“ Manau, kad pokario rezistentai, 1991-ųjų Sausio aukos nugaleto mirti. Jų mirtis – Pergalės mirtis. Idealistų, pasiryžėlių dvasia gyva. Jų auka įprasmino kilnių idėja. Mirtis nugaleta.

Ir, nepaisant gilejančios takoskyros ir besidugančių vien pelno ir naujos siekių vertelę, idealai kol kas triumfuoją.
Lietuva nebus nugaleta.

G. G. Mackus *T. Tarlas*

Mikalojus Konstantinas Čiurlionis – fotografas

Skirmantas VALIULIS,

Stanislovas ŽVIRGŽDAS

Vartant Lietuvos fotografijos istorijos puslapius, nesunku pastebeti, kad fotografija nuo pat jos išradimo domėjosi dailininkai, muzikai, rašytojai, o Sankt Peterburgo dailės akademiją baigęs Aleksandras Strausas ir Vilniaus piešimo mokyklos absolventas Stanislovas Filibertas Fleury net tapo profesionaliais fotografais. 1918 m. atgavus neprilausomybę, daugelis Lietuvos dailininkų (Adomas Varnas, Domicelė Tarabildienė, Vaclovas Kosciuška, Vytautas Kairiukštis, Adolfas Valeška, Sofija Urbonavičiutė-Subačiuvienė, Alfonsas Dargis, Petras Kiaulėnas, Kazys Varnelis, Petras Tarabildas, Antanas Žmuidzinavičius, Vladas Drėma ir kt.) taip pat fotografavo, tačiau tik visai neseniai į jų fotografijas pradėjome žiūrėti kaip į atskirą kūrybos formą. Ypač įdomiai dailės ir fotografijos santykiai susiklostė modernizmo ir postmodernizmo laikais, kai atsirado bendrų projektų galimybė, o fotografijos funkcijos tapo labai plačiai suvokiamos. Lietuvoje itin svarbus buvo fotografijos kaip meno prižinimas, kuris atėjo gerokai pavėluotai. Dabar nieko nestebina, kai fotografija minima greta dailės ir visų kitų vaizduojamų menų.

Gana keblūs dailės ir fotografijos santykiai atsiškleidė jau nuo XIX a. vidurio, bet tik su modernizmu prasidėjo fotografijos kaip naujos meno kalbos paieškos. Ijas išitraukia ne vien dailininkai. Rašytojai greta plunksnos irgi ima į rankas fotoaparatus. Ypač kai patobulinama fotografijos technika ir įgyvendinamas garsusis „Kodako“ principas: „Jūs nuspaudžiate užraktą, o visa kita padarome mes.“ Prancūzų klasikas Emilio Zolia fotografiją pasitelkdavo kaip užrašus savo naturalistiniams romanams. Švedų dramaturgas ir romanistas Augustas Strindbergas, priešin-

gai, fotografijoje matė sugebėjimą pagauti nematomą žmogaus egzistenciją. Užtat vertino fotomontažus ir visokius dviguibus vaizdus, tikėdamasis užfiksuoći mistišką žmogų. Galbūt dėl panašios priežasties fotografija domėjosi ir rusų prozininkas mystikas Leonidas Andrejevas. O Mikalojus Konstantinas Čiurlionis? Kažin, ar jo fotografiją galima traktuoti kaip laikiną pomėgi ir atskirti nuo visos kūrybos bei interesu platumo. Juk dar studijuodamas Varšuvos muzikos institute jis domėjosi istorija, chemija, fizika, astronomija, astrologija, mitologija, senomis ir naujomis kalbomis, klasikine ir naujaja filosofija, Vakaru ir Rytu religijomis. Plati interesų skalė būtent ir atvedė į fotografiją, juolab kad buvo kam paskatinti ir palaikyti. Tuo metu Kaune jau fotografavo ir

filmovalas Vladislovas Starevičius, beje, irgi pradėjės nuo piešinių ir karikatūrų. Nežinome, ar jis ką nors buvo girdėjęs apie M. K. Čiurlionį, bet likimas lémé, kad tuojo po jo mirties atsidūrė Maskvoje, ten tėsė pradėtus eksperimentus su lėline animacija ir šiandien pasaulyiniu mastu pripažytamas kaip jos pradininkas. Ar būtų filmavęs M. K. Čiurlionis? Sunku pasakyti, neteko aptikti duomenų apie jo domėjimą kinu. Tačiau keistas dalykas: jo laivelių kompozicijos, judesio pagava, žmonių figūros juose labai primena garsųjį avantgardinį Sergejaus Eizensteino filmą „Šarvuotis „Potiomkinas“, kuris pasirodė tik po poros dešimtmeečių. Gal M. K. Čiurlionis užbėgo fotografijos ir kino modernizmui už akių?

Įžymaus mūsų menininko – tapytojo,

grafiko ir kompozitoriaus – M. K. Čiurlionio fotografijos, kaip atskira kūrybos sritis, vis dar mažai tyrinėtos ir ivertintos. Vieną pirmųjų publikacijų „M. K. Čiurlionis – fotografas“ savaitraštyje „Dienovidis“ paskelbė vienas šio straipsnio autoriu 1998 m.¹ Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus 2000 m. surengė fotografijų parodą ir išleido katalogą „Vis dar nepažintas Čiurlionis: Čiurlionis ir fotografija“², kuriam įžanginį žodį parašė Osvaldas Daugelis. Apie M. K. Čiurlionio fotografijas rašė ir jo palikimo tyrinėtojas Vytautas Landsbergis³. Be to, šiek tiek duomenų apie tai galima rasti M. K. Čiurlionio laiškuose⁴, sesers Jadygos Čiurlionytės atsiminimuose⁵, Petro Galaunės sudarytame 1938 m. leidinyje⁶, viena kita užuominama aptinkama ir kitų autorių raštuose. 2004 m. M. K. Čiurlionio fotografijos publikuotos ir Spaudos fotografų klubo metraštyje „Tai Lietuva“⁷. 2010 m. M. K. Čiurlionio fotografijų paroda vėl eksponuojama Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje ir Seimo galerijoje Vilniuje, o Milane (Italija) surengtoje parodoje „Čiurlionis: ezoterinė kelionė 1875-1911“ drauge su tapybos darbais parodytos ir 47 fotografijos.⁸

Nukelta į 4 p.

¹ S. Žvyrždas. *M. K. Čiurlionis – fotografas*. Dienovidis, Nr. 40 (394) 1998 10 30-11 05.

² Vis dar nepažintas Čiurlionis: Čiurlionis ir fotografija. – Kaunas: Nacionalinis M. K. Čiurlionio muziejus, 2000.

³ Šiek tiek fotografijos In: V. Landsbergis. *Vinas Čiurlionis*. – Vilnius: Versus aureus, 2008; *Vainikas Čiurlioniui*. – Vilnius: Mintis, 1980; MKC: *Laiškai Sofijai*. – Vilnius: Vaga, 1973.

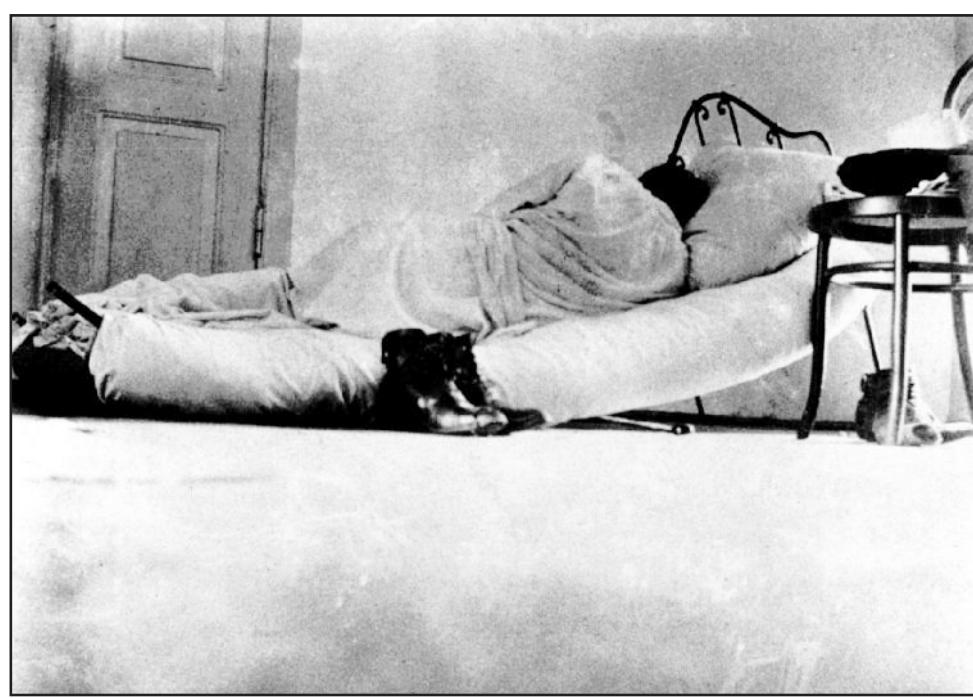
⁴ M. K. Čiurlionis. *Apie muziką ir dailę: Laiškai, užrašai ir straipsniai*. – Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1960.

⁵ Jadyga Čiurlionytė: *Atsiminimai apie M. K. Čiurlionį*. – Vilnius: Vaga, 1973.

⁶ M. K. Čiurlionis. *Straipsnių rinkinys*, red. P. Galaunė. – Kaunas: Vytauto Didžiojo kultūros muziejus, 1938.

⁷ Tai Lietuva. *Lietuvos spaudos fotografija* 2004. – Vilnius: Lietuvos spaudos fotografų klubas, 2004.

⁸ I. Gaižutytė. *Apie „M. K. Čiurlionio ezoterinę kelionę“ Milane*. – bernardinai.lt, 2010 11 13.

Mikalojus Konstantinas Čiurlionis – fotografas

Atkelta iš 3 p.

M. K. Čiurlionio turėta fotoaparata „Kodak“ savo prisiminimiuose mini sesuo Jadviga. Ji rašo: „Brolii turėjo fotoaparatą ir tą kartą (1908 m.) daug fotografavo, o pasukui abu su Zose ryškino, džiovino, karpė nuotraukas ir klijavo į albumus. Viena kita nuotrauka, jo daryta, išliko iki mūsų laikų.“⁹ Kitoje vietoje mini ir fotoaparato modelį: „Mégau žiūrėti, kaip jis darė šeimos fotonuotraukų atspaudus. Fotografavo jo draugas dailininkas Boleslovas Čarkovskis, viešėjės tą vasarą (1909 m.) Druskininkuose ir lankės mus. Tai buvo ne nauja. Prieš keletą metų ir brolis buvo atsivežęs nedidelį „Kodaką“ ir nemažą fotografavą. Tada rūsyje, tamsiausioje vietoje, buvo aiskinamos klišės, ir visi vaikai pasilenkę žiūrėdavome, kaip ant stiklo išryškėja juodi veidai, rankos ir balti plaukai. Buvo truputį baugu (tų nuotraukų išliko ligi mūsų laikų).“¹⁰

Be to, kompozitorius Juozas Tallat-Kelpša lankėsis M. K. Čiurlionio Vilniuje, Andrejevo (dabar Savičiaus) g. name Nr. 11 nuomotaime bute, rašo: „Kambarys buvo žemas, bet erdvus. Jame stovėjo siaura geležinė lova, prie jos nedidelis stalelis su kėdute. Prie kitos sienos buvo pastatyta nuosavas Lippenberg firmos pianinas (...) Viršų pianino ant sienos buvo prikaltai pušies šakutė. Prie lovos – kita. Dar pora kėdučių ir lagaminas, kuriamo buvo visas jo turtas – rankraštiai; ant pianino žiupsnelis gaidė, ant lango foto aparatas. Tai ir visas jo kambario apstatymas.“¹¹

Minėjome, kad M. K. Čiurlionis turėjo fotoaparatą „Kodak“. Jo draugas dailininkas Boleslovas Čarkovskis, jau patyręs fotografas, besimokydamas Varšuvos dailės akademijoje fotografuodavo gamtoazdžius ir kolegų kūrinius. Jo nuotraukos suklijuotos į du albumus, iš kurių vienas išliks, o kita, kuriame buvo ir M. K. Čiurlionio paveikslų reprodūkcijos, Antrojo pasaulinio karo pabaigoje sovietų kareiviai panaudojo ugniai iškurti.¹² Greičiausiai B. Čarkovskis ir bus paskatinės M. K. Čiurlionių fotografuoti. Sprendžiant iš M. K. Čiurlionio 1905 m. gegužės 8 d. laiško broliui Povilui, kuriame jis rašo: „Siunciū čia Tau nuotraukas savo fantaziją... Gaila, kad negaliu Tau atsiųsti savo geresnių darbų reprodukcijų. Jas taip pat turiu tik atsiskirtinimo deka“¹³, galima spėti, kad dailininkas pats dar nefotografavo, o reprodukcijas bus padarė kolegos (gal B. Čarkovskis?). Tikėtina, jog fotoaparata M. K. Čiurlionis išsigijo dar besimokydamas Varšuvos dailės akademijoje apie 1905 m. vasarą, prie vykdamas į Anapą, o gal Bronislava Volmanienė padovanavojo? Ši teiginjų patvirtina faktas, kad pradžioje, kol neturėjo fotoaparato, naudojo bičiulių nufotografuotas savo kūrinių reprodukcijas, o laiškus rašydavo ant atvirukų su savo paveikslu tapytais ar spalvotais pieštais siužetais. Vėliau, jau išsigijęs fotoaparatai ir pradėjęs spausdinti nuotraukas, jas retsykiai panaudodavo vietoje atvirukų.

M. K. Čiurlionio turėtas 1898–1904 m. gamybos „Kodak“ sulankstomas fotoaparatas buvo palyginti pigus, skirtas fotomėgėjams, todėl norint juo fotografuoti beveik nereikėjo išankstinio pasirenėjimo. Fotoaparate, sprendžiant iš

M. K. Čiurlionio darytų nuotraukų formato, naudotos 9 x 12 cm stiklo plokštėlės. Fotografuoti buvo galima nuo stovo ar laikant aparatą rankose.

M. K. Čiurlionis Druskininkų namelio rūsyje buvo įsiengės improvizuotą fotolaboratoriją ir pats spausdindavo nuotraukas. Apie jų spausdinimą atsiminimuose rašo sesuo Jadviga.¹⁴ Be to, M. K. Čiurlionis apie tai užsimena ir 1909 m. rugėjo 22 d. iš Druskininkų rašytame laiške Sofijai Kymantaitei: „Zuliuk mano mieliausias, spėk, ką aš darau iš nuobudulio? Kopijuoju mūsų šeimos grupes. Isivaizduok sau, Balys (Čarkovskis) padarė 4 nuotraukas ir išvažiuodamas paliko stiklus, du patronus viražfiksą žo ir vakar gavau paštu (nuo jo) ryšulėli popierius, tai dabar sau ir kopijuuo. Paimk iš kun. Jono mūsų stiklą ir dar gal kokius, ir sau pasidarysime – gerai? (...)“¹⁵ Tuo metu fotografijos kontaktiniu būdu buvo kopijuojamos su specialiu rėmeliu ant aristotipinio („dieninio“) mažo jautrumo sidabro chloridinio fotopopieriaus, skirto kopijuoti dienos šviesoje. Iškopijavimo rėmelį silpnoje šviesoje būdavo išdedamas stiklo negatyvas, ant jo emulsija prie emulsijos uždedamas fotopopierius ir prispaudžiamas specialiu dangteliu su spyruokle. Pasuki rėmelis būdavo laikomas stiprioje dienos šviesoje, kol popieriuje atsirasdavo reikiama kontrasto atvaizdas. Tada popierius apdoromas specialiu preparatu viražfiksāžu, kuris vienu metu ir tonuodavo, ir užfiksodavo vaizdą. Vėliau popierių plaudavo vandeniu ir išdžiovindavo. Tokiu būdu gautos nuotraukos būdavo karpomos ir klijuojamos į albumus. Kadruoti buvo galima tik apkarpant fotografiją ar kopijuojant idėti į rėmelį mažesnio formato nei skilo negatyvas fotopopierius gabalėli – štai kodėl M. K. Čiurlionio fotografijų matmenys tokie išvairūs (5,4 x 5,2 ar 8,9 x 11,9 cm ir pan.). Viraž-fiksāžu apdorotos nuotraukos po kurio laiko pradėdavo blukti, todėl M. K. Čiurlionio šiuo būdu darytos fotografijos mums darbar atrodo nelabai kontrastingos, apyšviesės, tarsi būtų mégėjo blomai atspausdintos. 1909 m. lapkričio 21–22 d. laiške Sofijai rašoma: „As čia leidžiu laiką, kaip išmanau: kopijuoju fotografijas, pirkau bromo sidabro popierius – ir nieko neišeina – jau penkis popierius sugadinau. Zuliukas mane lups? Bet turiu užtut dar vieną pakelį „Solio“, ir ant to popierius labai gerai atrodo, vėliau atsiųsiu Tau ką nors.“¹⁶ Tuo metu jau buvo naudojami sidabro bromidiniai fotopopieriai, kuriuos reikiė apdoroti prie raudonos švie-

sos, ryškinti specialiame ryškale, fiksuoti ir t. t. M. K. Čiurlionis buvo įpratęs nuotraukas kopijuoti ant aristotipinio („dieninio“) fotopopieriaus „Solio“ ar kitokio, todėl ir pozityvai gerai pavykdavo. Galimas dalykas, kad ant sidabro bromidinio fotopopieriaus jis bandė spausdinti nuotraukas tokiu pat būdu kaip ir ant aristotipinio. Viražfiksāžas čia netiko, o silpnoje dienos šviesoje popierius pilkėdavo iki visiško patamsėjimo. Iš 1909 m. laiškų Sofijai sužinome, kad fotopopierius ir reikiamas medžiagą pirkavo Vilniuje. „Ar gavai iš Jankos grupė? Tiesa, kaip gerai kai kuri iešjo? Klišės ir viražas yra palikti, tik popierius turi atsiusti, o gal Tu nupirkum, jei pro Vilnių žiūros?“¹⁷ Kitame laiške mini ir parduotuvę Vilniuje: „Paskui buvau pas Hurčiną, aha! ir paskui nusipirkau kavos ir popierius ir fotografijas (chemikalų?).“¹⁸

M. K. Čiurlionis 1905–1906 m. žiemą gyvendamas Druskininkuose kūrė fluorofortus (tai darė ir vėliau) – vaškuoto stiklo plokštéléje plienine adata išraižytus ir fluoro rūgtimi išesdintus atspaudus, atspaudžiamus ant drėgno popieriaus. Fotografijos procesas šiek tiek priemonių minėta grafikos techniką, kurią Lietuvoje jis pirmasis pradėjo taikyti. Gal todėl M. K. Čiurlionis fotografinius negatyvus vadina klišėmis? Nors tikėtina, kad tai jo laiškų (raše lenkiškai) vertimo netikslumai, nes lenkų kalboje žodis *klišza* – fotonegatyvas.

M. K. Čiurlionio laiškuose minima, kad stiklo negatyvas buvo saugomi ir retkarčiai iš jų spausdintinos fotografijos. Kyla klausimas, kur tie negatyvai dabar, ar išliko per dviejų karų audras ir visas negandas? J. Čiurlionytė atsiminimuose minėti, kad Druskininkuose tarp kitų dailininko daiktų buvo saugoma ir „geroka krūva sąsiuviniai su juodais ceratiniais viršeliais... Turbūt tai buvo dienoraščiai. Šiandien, visa tai prisiminus, grauzia sielvartas. Juk tuose sąsiuviniuose gal buvo neįkainojami turtai. Gal jie atskleistų labai svarbias jo dviemos paslaptis, gal kai kas paaškėtų, ko mes nesugebame suprasti... Gal tie dienoraščiai atsiras, kaip atsirado Čiurlionio laiškų juodraščiai. O žinių apie dienoraščius tik tiekturiu, kad 1911 metų balandžio pabaigoje atvykės iš Vilniaus Lietuvą dailės draugijos įgaliotinis išvėžė visus Kastuko stalčiaus turtus kartu su paveikslais.“¹⁹ Reikia manyti, kad kartu su dienoraščiais ir kitais daiktais buvo išvežti ir stiklo negatyvai, kurie vieną dieną gali išplaukti į paviršių kokia nors kolekcininko rinkinyje ar muziejaus saugykloje, jeigu nebuvu sunaikinti kaip nevertingi, o to-

kių pavyzdžių turime ir mūsų die-nomis.

Didžiausią dailininko fotografijų palikimo dalį sudaro nuotraukos iš Anapos albumėlio. 1904 m. pabaigoje M. K. Čiurlionis susipažino su tik ką iš Irkutsko grįžusia Volmanų šeima. 1905 m. vasarą jis buvo pakviestas į Anapą, kur tuo metu poilsio Valmanai. M. K. Čiurlionis laiške broliui Povilui rašo: „Sėdėjau ten daugiau kaip du mėnesius.“²⁰ Kaukaze nemažai fotografo, o vėliau tas labai įvairaus formato nuotraukas suklijo į nedidelį albumėlį (140 x 215 mm). Buvimas didingas gamtos prie-globystje suteikė naujų jėgų, atvėrė nematyitus horizontus, praturtino mąstymą, o patirti išpūdziai davė peno laikai vaizduotei ir motyvų būsimai kūrybai. Grįžę į Druskininkus, M. K. Čiurlionis laiške broliui Povilui aprašo išpūdzius:

„Krantai uolėti, aukštū, vietomis ne-prieinami, vietomis vos galima nuo bangos pabėgti, o nuo kokio nors kalno beveik pusė jūros matyti... Mačiau kalnus, kurių galvas glostė debesys, mačiau ir išsidžias sniego viršunes, kurios aukštai, viršum debesų, laikė savo spindinčias karūnas... Mačiau per 140 kilometrų Elbrusą, tarytum didžiulį sniego debesį, balto kalnų grandinės prie-kyje. Mačiau, saulei tekant, Darja-lo tarpukalnę tarp laukinių, pilkai žalsvų ir rausvų fantastinių uolų.“²¹ Daugelis stebisi žvelgdami į pa-veikslus „Aukuras“ (1909 m.) ar „Auka“ (1909 m.) – iš kur tas žvilgs-

nis iš aukštybių, juk M. K. Čiurlionis niekada neskraidė. Prancūzų rašytojas Romenas Rolanas laiške dailininko žmonai, regis, prastai iš-manydamas M. K. Čiurlionio biografiją, taip pat rašo: „Mane nustebino vienas jo paveikslų kompoziciniis bruozas: beribių plotų reginys, kuris atsiveria nuo kažkokio bokšto ar labai aukštos sienos. Negaliu suprasti, iš kur jis gali semti šių išpūdzijų tokioje šalyje, kaip jūsiškė, kuri, kiek aš žinau, vargu ar gali teikti tokį motyvą? Aš manau, kad jis pats turėjo pergyventi kažkokį svaičiulį ir tą pojūtį, kurį patiriame kartais užmigdami, kai mums stai-ga pasirodo, jog mes sklandome ore.“²² Mes žinome, kad kopimas į Kaukazo kalnus ir buvo galimybė išvysti žemę ar jūrą iš paukščio skrydžio, o vėliau ir nutaptyti matytus vaizdus.

M. K. Čiurlionis mini, kad Kaukaze „tapydavau arba šiaip ištisomis valandomis sedėdavau prie jūros, o ypač saulei leidžiantis visuomet būdavau prie jūros.“²³ Kaukazo vaizdų fragmentus nesunkiai aptinkame po kelionės Lietuvoje ta-pytuose paveiksluose ir fluorofortuose ar eskizuose: „Kalnai“ (1905 m.), „Kalnas“ (1905–1906 m.), „Kalnai miglose“ (1906 m.), „Kalnų vaiz-delis“ (1905 m.), „Jūros krantas“ (1905 m.), „Jūra“ (1905–1906 m.), „Kiparisai“ (1905–1906 m.), triptiko „Mano kelias“ III dalis (1907 m.), o „Žalčio“ sonatos finale (1908 m.) matome didingus Kaukazo kalnų siluetus, kurių viršūnėse atispindi Saulė.²⁴ Paveiksle „Pasaulio sutvėrimas IX“ (1905–1906 m.) tolimate plane matoma ilanka ir uolėta pakrantė labai panaši į fotografiją Nr. 38 (19) iš Anapos albumėlio.²⁵ Yra ir daugiau nuotraukų, inspiruotų, tačiau savaip traktuotų tapybiinių siužetų. Kai kurie apie fotografiją rašė autorai teigia, kad M. K. Čiurlionis ir tapydamas „Piramidžių sonatą“ (Andante, 1909 m.) naudojo fotografiją. Toks tvirtinimas, regis, ne be pagrindo, nes M. K. Čiurlionis, kaip atsiminimuose pažymi sesuo Valerija Čiurlionytė-Karužienė, tapydamas „Piramidžių sonatą“, naudojosi gausiai iliustruotomis Ryti kraštų knygomis.²⁶ Manyume, kad tose knygose galėjo būti ir piramidžių fotografinių vaizdų.

M. K. Čiurlioniui buvo labai svarbi jo kūrinių forma, ritmika, erdvės struktūra. Fotografijose taip pat

jaučiamas siekis išgryniinti formą, perteikti lakonišką, detalių neperkrautą vaizdą. Kai kurie vaizdai nu-fotografuoti fragmentiškai – mažytis žmogus priėspriešinamas gamtos didybei, gaivaliskai jėgai, stichios galiai – nors dažniausiai fiksuojamos vienišos pakrantės uolos, rami, regis, vasaros kaitros išvarginata jūra, tingiai besiritancios bangos. Tačiau pasitaiko jūros fotografijų, kuriose, kaip ir tapyboje, dailininką domina vaizdo dinamika: ramybė ir vėjas, tyla ir audra, išvairūs žiuros taškai, perspektiva, šviesos ir šešelių žaismas, beribiai, tarsi iš aukštynių matomi tolai. Jis užfiksavo ir kitokią Juodosios jūros pakrantęs vaizdų: burines valtis, vietinius gyventojus, vartus, vienias kapinaites, kurių temą vėliau išplėtojo tapybos darbuose. Kai kurių gamtinį fotografijų motyvuose atpažįstam dailės kūrinių fragmentai ar detalės: kelias, vienias žmogus didingo peizažo platybėse, pakrantės uolos, bangų mūša ir t. t. V. Landsbergis taikliai pastebi: „O patikusi, išpūdinga vietovė jo bent sykį užfiksuta ir abiem būdais: pakibusi uolų atkrantė mažame aliejumi taptame eskize (J. Čiurlionytė rado besimetantį gimusį namų palėpe) ir to paties rakurso fotografijoje, taip pat fotografijoje su nueinančiu (vaizdas iš nugaras) Čiurlioniui.“²⁷

Analizuojant gamtos motyvus M. K. Čiurlionio paveiksluose, pa-stebimi kalnuose patirtų išpūdžių atgarsiai. Nors tiesioginių atitikmenų su Kaukaze darytomis fotografijomis beveik nėra, vis dėlto galima teigti, kad M. K. Čiurlionis gamtovaizdines nuotraukas, regis, bus ketinės panaudoti kaip būsimų tapybos darbų eskizus. Šias jo fotografijas derėtų vertinti kaip profesionaliai sukurtus, gerai sukomponuotus, moderniai perteiktus vaizdus. Atkreiptinas dėmesys, kad kartais dailininkas vykusių panaudoja ir stiklo negatyvo broką. Pavydys: Anapos albumėlio fotografijos Nr. 36 (50) ir Nr. 35 (36).²⁸ Stiklai nuo drėgmės sulipo, todėl fotografijose virš uolų danguje matomas dėmės labai primena Baltą debesėlį. Visose kitose prie Juodosios jūros darytose nuotraukose dangus pilkas ar tik kai kur matomi išdrįkė skysti debesys. Manytume, kad M. K. Čiurlionis pastebėjo dėmę ir nesunkiai galėjo ją užretuoti, tačiau paliko kaip kompozicijos detalę – mažą Baltą debesėlį, besiūsinti ant uolų keteros.

Anapos albumėlyje suklijuotos ir M. K. Čiurlionio ar kolegų (gal kartu vasarojusių: Eugenijaus Moravskio, Bronislavo Volmano ar brolių Tvardovskių) fotografiuotos žmonių bei žmonių grupių fotografijos. Atrodo, kad jos buvo skirtos atminčiai. Nuotraukos statiskos, žmonės akivaizdžiai pozuoja, kai kurie sujudėje. Menotyrininkai joste ižvelgia M. K. Čiurlionui būdingą braizą ar megštamą vaizdavimo būdą. Dėl dailės kūrinių nesiginčiame, tačiau fotografijoje tai priklauso nuo tuo metu naudotų mažo šviesos jautrumo fotografinių medžiagų. M. K. Čiurlionio naudotos stiklo plokštėlės buvo ypač mažo jautrumo, todėl fotografuojami žmonės turėjo pozuoti ir nuotraukose atrodydavo it sustinge.

M. K. Čiurlionio fotografinių palikimą papildo dar vienas albumas, kuriame dailininkas suklijo savo darbų reprodukcijas. 1908 m. sausio 30 d. iš Vilniaus broliai Povilui rašytame laiške skaitome: „Nuolat ruošiuosi Tau parašyti ilgą išlaiką ir renku albumą iš savo dailės kompozicijų (foto nuotraukas).“²⁹ Fotografijos, kurių išliko tik nedidelė dalis, buvo suklijuotos eskizų albumėlyje. Be to, 1909 m. vasarodamas Plungėje fotografavo savo sukurtus paveikslus: „Iš kai kurių paskutiniųjų pa-

veikslų padarėme su kungi Jonu apie 12 nuotraukų, ir kai tik turėsi gerus pozityvus, tuoju Tau atsiūsiu.“³⁰ Minimas reprodukcijų albumėlis saugomas Nacionaliniame M. K. Čiurlionio muziejuje.

Fotografinėje kūryboje M. K. Čiurlionis apgalvotai pasirenka motyvus, nes visos jo nuotraukos, ypač gamtovaizdinės, pasižymi nuotai-kos ir išraiškos vienove. Vytautas Kairiūkštis rašė, kad M. K. Čiurlionis klausydamasis muzikos patirdavo optinių reginijų išpūdžius.³¹ Ti-ketinė, kad iš fotografuodamas dailininkas girdėjo skambant muziką. Ne veltui jis mini noris savo kūryboje panaudoti „naują kalbą“³² – naujaus vaizdavimo būdais išreikšti dvasinę būseną. Gal galvoje turėta dailės, muzikos ir fotografijos sintezę?

Rokas Zubovas rašo, kad M. K. Čiurlionis „eksperimentavo meninėje fotografijoje.“³³ Tačiau kaip? Ne-trukus po jo mirties Vilniuje iškėrė vienas garsiausiu Vilniaus fotografų – Janas Bulhakas. Jis sekė prancūzų ir belgų piktorialistų pėdsakais, ieškojo fotografijoje tapybiškumo, pasitelkdamas bromido techniką. Sidabro bromidinių popierius mini ir M. K. Čiurlionis, tik jam su juo nesi-seka dirbtį, todėl geriau pasirenka kitą. Nesidomėdamas kokias specialiai techniniai fotografijos eksperimentais M. K. Čiurlionis visgi sukūrė labai išraiškios fotografinės kalbos darbų, kurie primena ir jo tapybos vizuališias ypatybes: kompozicijos gyli, perteikiamą plokštumoje, linijų dinamiką, figūrų išsidėsty-mą. Tačiau didžiausias bendrumas – motyvai. „Pagrindine M. K. Čiurlionio tema iš vienu svarbiausių motyvų ilgainiui vis dažniau tampa gamta, jos kitimas ir būsenos“, – pažymi menotyrininkė Rasa Andriušytė-Zukienė.³⁴ Čia slypi ir kone tiesioginiai kai kurių paveikslų ir fotografijų atitikmenys. M. K. Čiurlionis ne-šiaup sudomino Anapos kalnai ir jūra, prie kurios jis praleido porą mėnesių. Jūros fotografijas (beje, ir lai-vu) galima sudėlioti į atskirą ciklą, jame matome visą jos būti nuo bangelių iš labai aukšto taško iki bangų mūšos į krantą, kur ant molo stovi žmogus. Kažkas panašaus į sonatą.

⁹ Jadvyga Čiurlionytė: *Atsiminimai apie M. K. Čiurlionį*. – Vilnius: Vaga, 1973, p. 301.

¹⁰ Ten pat., p. 319.

¹¹ M. K. Čiurlionis. Straipsnių rinkinys, red. P. Galaunė. – Kaunas: Vytauto Didžiojo kultūros muziejus, 1938, p. 85-86. *Atsiminimai apie M. K. Čiurlionį*. – Vilnius: Aidai, 2006, p. 60.

¹² Šiek tiek fotografijos. In: V. Landsbergis. *Vilnas Čiurlionis*. – Vilnius: Versus aureus, 2008, p. 123.

¹³ M. K. Čiurlionis. *Apie muziką ir dailę: Laiškai, užrašai ir straipsniai*. – Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1960, p. 181.

¹⁴ Jadvyga Čiurlionytė: *Atsiminimai apie M. K. Čiurlionį*. – Vilnius: Vaga, 1973, p. 319.

¹⁵ Ten pat., p. 247.

¹⁶ MKC: *Laiškai Sofijai*. – Vilnius: Vaga, 1973, p. 132.

¹⁷ Ten pat., p. 115.

¹⁸ M. K. Čiurlionis. *Apie muziką ir dailę: Laiškai, užrašai ir straipsniai*. – Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1960, p. 258.

¹⁹ Jadvyga Čiurlionytė: *Atsiminimai apie M. K. Čiurlionį*. – Vilnius: Vaga, 1973, p. 233.

²⁰ M. K. Čiurlionis. *Apie muziką ir dailę: Laiškai, užrašai ir straipsniai*. – Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1960, p. 186.

²¹ Ten pat., p. 186-187.

²² I. Gaudrimas, A. Savickas. *M. K. Čiurlionis*. – Vilnius: Vaga, 1974, p. 80-81.

²³ M. K. Čiurlionis. *Apie muziką ir dailę: Laiškai, užrašai ir straipsniai*. – Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1960, p. 186.

²⁴ *Atsiminimai apie M. K. Čiurlionį*. – Vilnius: Aidai, 2006, p. 168.

²⁵ *Vis dar nepažintas Čiurlionis: Čiurlionis ir fotografija*. – Kaunas: Nacionalinis M. K. Čiurlionio muziejus, 2000, 38 (19).

²⁶ J. Gaudrimas, A. Savickas. *M. K. Čiurlionis*. – Vilnius: Vaga, 1974, p. 78-79.

²⁷ Šiek tiek fotografijos. In: V. Landsbergis. *Vilnas Čiurlionis*. – Vilnius: Versus aureus, 2008, p. 124.

²⁸ *Vis dar nepažintas Čiurlionis: Čiurlionis ir fotografija*. – Kaunas: Nacionalinis M. K. Čiurlionio muziejus, 2000, 36 (50), 35 (36).

²⁹ M. K. Čiurlionis. *Apie muziką ir dailę: Laiškai, užrašai ir straipsniai*. – Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1960, p. 207.

³⁰ Ten pat., p. 249.

³¹ V. Kairiūkštis. *Čiurlionis tapybos kūryba*. In: M. K. Čiurlionis. Straipsnių rinkinys, red. P. Galaunė. – Kaunas: Vytauto Didžiojo kultūros muziejus, 1938, p. 39.

³² MKC: *Laiškai Sofijai*. – Vilnius: Vaga, 1973, p. 80.

³³ <http://ciurlionis.eu.lt/>

³⁴ Rasa Andriušytė-Zukienė. *M. K. Čiurlionis: tarp simbolizmo ir modernizmo*. – Vilnius: Versus aureus, 2004, p. 99.

³⁵ M. K. Čiurlionis. *Žodžio kūryba*. – Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1997, p. 83.

³⁶ V. Landsbergis. *M. K. Čiurlionis Žodžio kūryba*. – Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1997, p. 21.

Artima ir literatūriniams tapytojo eksperimentams, pavyzdžiu, vaiz-delyje „Jūra“: „Galinga jūra. Didi, beribė, neismatuota. Visas dangus apgaubia savo mėlyne tavo bangas, o tu, didybės pilna, alsuoji tyliai ir ramiai, nes žinai, kad néra ribų tavo galiai, tavo didybei, tavo būtis be-galinė.“³⁵ Vėliau prie kitos jūros – Baltijos – valandomis stebėjo skrie-jančius debesis. Paveiksluose jie ta-po simboliais. Po šimtmecio Algimantą Kunčius fotografijose visą Lietuvą pavaizduoja kaip debesų me-tamorfoziją ir konfigūraciją kraštą. Kas užginčys mūsų peizažo traukos pastovumą, nors likimas lémė, kad M. K. Čiurlionis fotografiją atrado ir toli nuo Lietuvos?

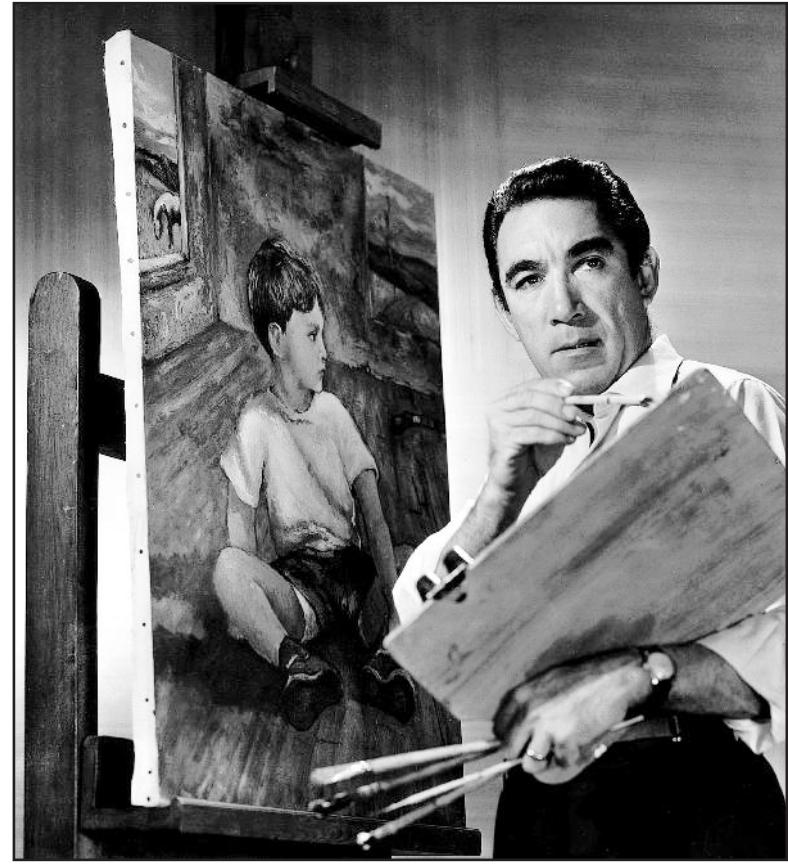
XIX a. pabaigoje ir XX a. pra-džioje dailės, literatūros, filosofijos kryptims apibūdinti vartotas terminas modernizmas. Regis, atėjo lai-kas ir M. K. Čiurlionio fotografinę kūrybą laikyti *modernizmo* pradžią Lietuvos fotografijoje. Modernizmą jau po Pirmojo pasaulinio karо fotografijoje plėtojo dailininkai D. Tarabildienė, V. Kairiūkštis, V. Drėma ir kt. Kai kurie M. K. Čiurlionio darbai, vertinant to meto kontekste, yra ganētinai novatoriški, nes panaši stilistika Lietuvos foto-grafijoje atsiraado tik po Antrojo pasaulinio karo, penktuoju dešimtmecio pabaigoje, o devintajame de-shimtmetyje išsiplėtojo socialinio peizažo adeptų kūryboje.

Ilgą laiką M. K. Čiurlionio foto-grafijomis niekas nesidomėjo. Jos buvo vertinamos vien kaip ikonografinė medžiaga biografijai pažinti. Tik maždaug prieš penkiolika metų vertinimas pasikeitė, ir M. K. Čiurlionio fotografijos tapo neatskiria-ma viso jo kūrybinio palikimo da-limi. Per fotografiją dar labiau iš-ryškėja menininko interesai, su-prantamesnė tampa ir jo kaip dailininko ar kompozitoriaus kūryba, at-skleidžiamas dar vienas, mažai ži-nomas ir menkai tyrinėtas, ilgą lai-ka nesvarbiu laikytas kūrybos as-pektas.

„Galau gale Čiurlionio palikimo visuma priklauso mums, paveldė-jusiems, ir visos to palikimo dalys traktuotinos tolygiai pagal išliekamą meninę vertę.“³⁶

Nemirtingieji

Gyvenimo geismo ekspertas

Tapyti Anthony Quinnas pradėjo suvaidinęs Pauli Gauguiną.

Gediminas JANAKAUSKAS

Aktorius Anthony Quinnas (1915-2001 m.) per šešiasdešimt penkerius metus kine suvaidino daugiau kaip 150 vaidmenų, tačiau daugeliu žiūrovų jis visų pirma asocijuojasi su graiku Zorba.

Šis žemėlių malonus gurmanas ir valstietiški išmintingas gyvenimo geismo ekspertas Niko Kazantzakio romano puslapiuose taip sa-

ve charakterizavo: „Aš esu kaip tas Sindbadas jūreivis. Tik neapkeliau aplink pasauly – kur ten! Užtat aš vogiau, melavau ir gulėjau su daugybe bobų. Sulaužiau visus Dievo isakymus. Kiek ten jū yra? Tik dešimt? O kodėl ne dviešimt, penkiashimt, šimtas? Aš visus juos būčiau sulaužes. Ir vis dėlto, jeigu yra Dievas, aš be jokios baimės paskutinio teismo dieną stosiu prieš jo veidą...“

Vingiuoto kelio pradžia

A. Quinno tévai (airis ir meksikie-

tė) susituokė Meksikos revoliucijos metu, o jų santuoką palaimino pakeiliu į frontą sutiktas kunigas. Mažasis Tonis augo jau Amerikoje, meksiciečių emigrantų aplinkoje, ir vai-

kų buvo pravardžiuotas „Gringo“.

Paradoksalu, bet būtent A. Quin-

nas, niekuomet nemégės Holivudo ir amerikietiško gyvenimo būdo, gal-

li būti laikomas idealiu Jungtinėse

Valstijose nuo seno propaguojamo

„save sukūrusio žmogaus“ (*self-made-man*) iškūnijimu. Gyvenime jis visko pasiekė tik dėl savo užsispri-

imo ir fantastiško darbštumo. O

aktoriumi tapo beveik atsitiktinių.

A. Quinno norejo studijuoti architektūrą ir, pernelyg nesikulindamas,

praparešė jo gabumus ivertinti garsus architektą Franką Lloydą Wrightą.

Šis ir pasiūlė „nepėsciām“ vaikiniui kuo greičiau atsikratyti klauskus akcento ir mokyties aktorinio meno.</p

Gyvenimo geismo ekspertas

Atkelta iš 5 p.

Ir tai suprantama: „airiškai azijietiška“ aktoriaus išvaizda neatitinko prieškarinio holivudinio grožio kanonų, todėl filmuose, kuriuose vaidino Clarkas Gable’as ar Gary Cooperis, A. Quinnui teko susitaikyti tik su egzotiško statisto vaidmeniu.

1947 m. A. Quinnas spjovė į kino karjerą ir režisierius Elia Kazano neseniai išteigtae teatre pradėjo vadinti dramaturgo Tennessee Williamso pjesę „Geismų tramvajus“ inscenizacijoje. Pradžioje pagrindiniu vaidmeniu dalijosi su anksti išpopuliarejusiu Marlonu Brando, o šiam išėjus į kiną liko vienvaldis ir, kaip teigia žinovai, kai kuo net pranašesnis už konkurento sukurtą Stenlį Kovalskį. Po penkerių metų abu kolegas jau kine vėl suvedė E. Kazanas, leidęs savo gabiemis mokiniams suvaidinti brolius antagonistus karinėje drame „Viva, Zapata!“ (1952 m.). Nors kritikų choras unisonu liaupsino Meksikos revoliucijos lyderi Emilijaną Zapatą heroikiškais potėpiais vaizdavusi Marloną Brando, „Oskaras“ vis dėlto atiteko A. Quinnui, sodriai suvaidinusiam klasingą ir savanaudišką jo brolių Eufemijų.

Beveik etatinis „arabas“

Pirmajį arabą A. Quinnas įkūnijo muzikinėje komedijoje „Keliai į Mardon“ (1942 m.). Solo partijas šiame kvailūnus nesusipratimų vodevilyje traukė dainininkas Bingas Crosby ir ekscentriškas komikas Bobas Hope’as. Jiedu vaidino du pašelusius nuotykių ieškotojus Džefą ir Tiurki, kurie keliavo plaustu Viduržemio jūra ir audros buvo nublokštę į dykumą. Tiurkis netrukus tapo spindinčio grožio princesės Šalmar vergu, o linksmuoju Džefui teko jį vaduoti. A. Quinnas čia pirmą kartą pasimatavo tradicinius musulmonų drabužius ir puikiai suvaidino dykumos klajoklių genties vadą Kasimą.

Kur kas išpūdingesnius musulmoniškų personažą A. Quinnas sukūrė britų režisierius Davido Leano epinėje dramoje „Arabijos Lourensas“ (1962 m.). Pagrindinis šios placiaforėtės istorinės freskos herojus buvo legendinis britų karininkas Thomas Edwardas Lawrence’as (jį įkūnijo aktorius Peteris O’Toole’as) – avantiū-

Anthony Quinnas.

Egzotiškasis arabas Auda Abu Tayi filme „Arabijos Lourensas“

ristas ir strategas, Pirmojo pasaulinio karou metu gavęs slaptą britų žvalgybos misiją: vykti į Artimuosius Rygos vienytyt tarpusavy kariaujančias arabų gentis ir telkti jas į stiprią partizanų armiją, galinčią pasipriesinti turku imperijos priespaudai.

„Arabijos Lourensas“ ir dabar yra nepralenkiamas ševedras, suformavęs ne vieną epinio kino kanoną. Filmo autoriams galima priekaištauti nebebt dėl to, kad jie pernelyg romantiizuoją britų koloniacinę politiką Artimuosiuose Rytuose, simpatiškā mėlynakį ir šviesiaplaukį europietių priešpriešindami nuožmios išvaizdos klasingiemis arabams. Tobulai Rudyardo Kiplingo idėjų apie „baltojo žmogaus naštos“ prasmę įkūnijęs jaujas aktorius P. O’Toole’as akimirksniu tapo žvaigžde, o A. Quinnas energingai suvaidino Kuveito šeichą Audą Abu Tay’į, istorijos vadovėliuose vadinamą vienu žymiausių Šiaurės Arabijos karvedžių.

Gerokai vėliau arabų režisierius Moustapha Akkado karinėje dramoje „Dykumos liūtai“ (1980 m.) A. Quinnas vaidino Omarą Muchtarą – Libijos beduinų lyderį, dvejus metus (1929–1931) narsiai gynusį sa-

vo šalį nuo Benito Mussolinio kariauonos. Bet, ko gero, sunkiausia užduotis A. Quinnu laukė kitame M. Akkado filme „Apreiškimas“ (1976 m.), kurio titulas buvo kuo tikroviskiai pažiūduoti pranašo Mohammedo gyvenimą, jo paties ekrane neparodant: to reikalauja islamo tradicija, teigianti, kad pranašo asmenybės materialus vaizdavimas prieštarauja jo misijos dvasinei esmei (apie tai be užuolankų skelbiama filmo pradžioje). Iš pirmo žvilgsnio neįmanoma užduotį įkūnyti tikrai pavysko, tai liudija kitas ižanginis titras: „Islamо tyrinėjai ir Kairo Al-Azharo universiteto istorikai bei Libano Aukščiausiasis šiųjutų kongresas patvirtina šiame filme vaizduojamų išvykių tikrumą.“

Praeius beveik 600 metams po Kristaus mirties klestienčioje Arabijos Mekoje gimęs Mohammedas per penkis žemisuko gyvenimo dešimtmecius sugebėjo turtingu pirkliu valdomą ir beveik 360 skirtingu dievų garbinančią giminę paversti vienintelį Dievą pripažistantį šalimi, iš kurios garsas apie Alachą ir jo pranašą pasklidio po visą likusi pasaulį. A. Quinnas filme „Apreiškimas“ suvaidino senolį Hamzą, kurį salyginai

galima būtų vadinti musulmoniškojo pasaulio Moze. Savo autoriteto galią ir gebėjimą paprastais žodžiais išreišksti svarbias teologines tiesas („Kai aš naktį medžioju dykumoje, aš žinau, kad Dievas sergsti mano namus“) šis senas išminčius įgyja teisę kalbėtis su Mohammedu, o kai ateina laikas paimiti į rankas kardą, nedvejodamas tampa Alacho kareiviu ir žūva už naujųjų tikėjimą.

Fellinio „universitetai“ ir Biblijos iliustracijos

Ryškiu posūkiu A. Quinnu karjerėje tapo pažintis su didžiuoju kino magu Federico Felliniu. Italų režisieriai šeštojo dešimtmecio pradžioje aktoriui pasiūlė kur kas įdomesnį repertuarą. Kino studijoje „Cinecitta“ jis tada suvaidino Antinoną Homero „Odisejoje“ (1954 m.), hunų vadą Atilą (1954 m.) ir net traukę Pietro Mascagni arijas kino operoje „Kaimo garbe“ (1953 m.). O F. Fellinio drame „Keliai“ (1954 m.) įkūnytas šiurkštus charakterio klajojantis cirkininkas Zampano tapo tikru neorealistinio kino atradimui. Aktorius net labai ryškiai suvaidino „triumfuojančią chamą“, bet ir įtikino, kad nesavaudinė meilė gali iš dvasinio letargo pažadinti net tokį žmogaus padidalo bejausmę siaubūną. Atvirkštine šios temos variacija A. Quinnas netrukus parodė Victoro Hugo „Paradyžiaus katedros“ ekrанизacijoje (1956 m.), kurioje po baisia Notre Dame’o varpininko Kvazimodo išvaizda slypi jautri ir romantiška siela.

Italiuje A. Quinnas įkūnijo ir keletą Naujojo Testamento personažų. Režisierius Franco Zeffirellio epiniamame seriale „Jėzus iš Nazaretė“ (1977 m.), preciziškai atkuriuojančiame Evangelijuje įamžintus svarbiausius Kristaus darbus ir žodžius, A. Quinnas suvaidino Galilėjos vyriausiąjį kunigą Kajafą, dažniausiai vadinamą pagrindiniu Jėzaus ideologiniu priešininku. Juk Kristaus mirtis gerokai anksčiau už Piloto nuosprendį buvo išpranašaupta (o gal ir išprovokuota?) būtent Kajafą („Jūs nieko neišmanote ir nepagalvojate, jog jums geriau, kad vienas žmogus mirtį už tautą, o ne visa tauta žūtų“).

Kajafą vaidmuo buvo labai nedidelis benefisas pasaulinio garso aktorių sukurtų biblinių personažų galerijoje, užtai kitas Naujojo Testamento herojus Barbas to paties pavadinimo vaidybiniame filme (1962 m., režisierius Richardas Fleischeris) leido A. Quinnui Kristaus laikų epochą patyrinėti netradiciniai

rakursais. Is Evangelijos apie Barabą žinome tik tai, kad ši nusikaltėlių pilotos ketino nukryžiuoti kartu su Kristumi, bet buvo priverstas paleisti, nes to pareikalavo minia.

Katalikų Bažnyčia ilgai placiavu nekomentavo Evangelijoje pagal Joną pateiktos lakoniškos charakteristikos („Barabas buvo plėšikas“), o kai kurie istorikai ši personažą linkę vadinti maištininku prieš okupacinę Romos politiką ir kovotoju už savo šalies nepriklausomybę. Tai neseniai iš dalies patvirtino ir popiežius Benediktas XVI enciklikoje „Spe Salvi“ (2007 m.): „Jėzus nebuvu Spartakas, itrauktas į kovą už politinį išsilaisvinimą, kaip Barabas arba Bar-Kochka.“

Būtent tokį maištininką A. Quinnas ir vaidina filme „Barabas“, sukurtame pagal religingu ateistu save vadinusio švēdų rašytojo Paro Lagerkvisto romaną. Brutalus individualistas, nepratęs galvoti apie savo veiksmų pasekmes, radikaliai pasikeičia, kai išvengia mirties Golgotoje, kad po kurio laiko vis dėlto mirtų ant kryžiaus, bet jau ne kaip nusikaltėlis, o kaip dar vienas krikščioniško tikėjimo kankinys.

Meno kūrėjų pasaulyje

A. Quinnas suvaidintų genialių menininkų galeriją pradeda Paulis Gauguinas Vincente’o Minnelli biografinėje dramoje „Gyvenimo geismas“ (1956 m.). Šioje Irvingo Stone’o romano ekrанизacijoje pirmuoju smukiu griežė Vincentas van Goghą vaidinę Kirkas Douglas, né akmirkai nedingstantis iš autorių dėmesio lauko. O Gauguinas šiame dvių valandų trukmės filme pasirodo vos kelias minutes. Bet šis trumpas benefisas atnešė aktoriui antrajį „Oskarą“.

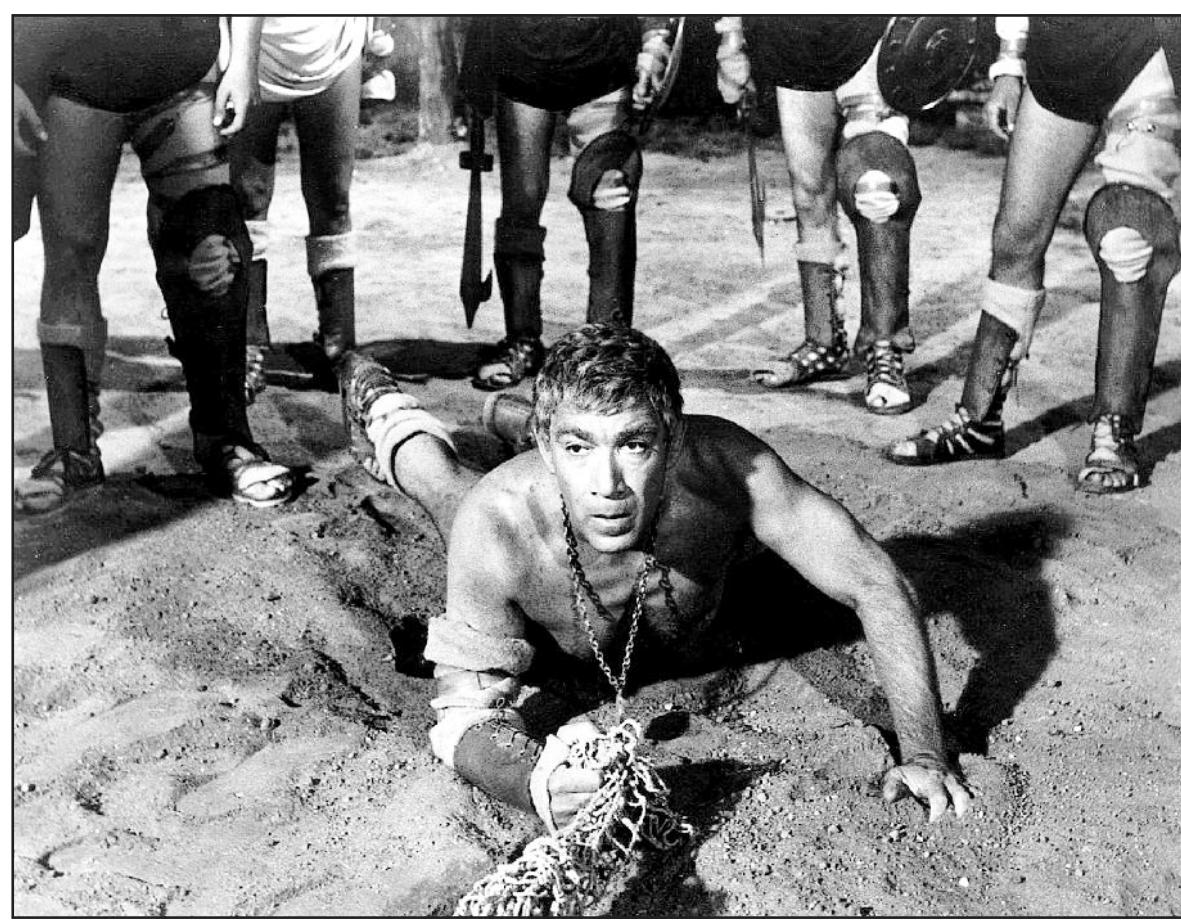
1989 m. A. Quinnas suvaidino legendinį smukų meistrą Antonio Stradivari biografiniam filme (režisierius Giacomo Battiato) ir irodė, kad būdamas beveik septyniadesimt penkerių vis dar yra žavus, elegantiškas ir kupinas kūrybinių jėgų.

Beje, daugumą aktoriaus kine sukurtau personažų drąsiai galima vadinti meniškomis natūromis. Net prieštaragingai Aristotelį Onassis, su kuriuo A. Quinnui kine teko susidurti du kartus. 1976 m. filme „Graikų magnatas“ (režisierius J. Lee Thompsonas) jis suvaidino multimiliionierių Teo Tomazi kaip ekscentrišką romantiką, dėl meilės lengvai atsisakančią pasakiskų turtų. Nors viena jo mylimoji, JAV prezidento žmona, filme buvo pavadinta Liza Kesital, o kita – operos diva – Sofija Matalas, nereikėjo jokio libreto, kad suprastum, jog filmo autoriai turi omenyje tragiskai žuvusio Johno Kennedy’o našle Jacqueline’ą ir Mariją Callas. O 1988 m. TV seriale „Turtingiausias pasaulyje žmogus“ A. Quinnas dėka išminčiumi tapo ir Aristotelio Onassiso tėvas Sokratas (matyt, ne veltui abu buvo pavadinti filosofų vardais...).

Gaila, kad dar vieno genialaus menininko A. Quinnui jau niekad nepavyks suvaidinti. Jis būtų puikus Pablo Picasso, ko gero, įtaigesnis už kolegą Anthony Hopkinsą. Pastarajam visgi pavyko priartėti prie ižymaus ispano filme „Išverti su Picasso“, o iš A. Quinno seno sumanymo liko tik išpūdingos bandymų nuotraukos ir ilgai trukusi aktoriaus aistra tapybai „a la Picasso“.

Gal kada nors ir dėl A. Quinno tapybos pasaulis kraustysis iš proto. Juk iliuzijos kino juosteje sensta greitai, o tapybos darbai (ypač po aktoriaus mirties) laikui bégant tik brangsta.

P. S. Birželio trečiąja paminėsime dešimtąsias Anthony Quinninės metines. Tačiau sielotis tikrai neverta. Juk aktoriaus tobulai suvaidintas Zorba mokė niekada nepasiduoti liūdesiui. Kai užgrīvu nemalonumai arba prispaudžia bėdos, reikia paimiti į rankas santūrį ir pačiam sau juo pagroti. O dar geriau – sušokti pergalės šokį sirtaki. Taip, kaip A. Quinnas šoka „Graiko Zorbos“ finale...

Kadras iš istorinės dramos „Barabas“

Žvilgsnis į Kauno mažųjų teatrų scenas: ir polėkis, ir sastingis

Gediminas JANKUS

Tiesą sakant, nūnai vos ne visus Kauno teatrus sėlygiškai derėtų vadinti mažaisiais, kadangi ir pats Galijotas – valstybinis dramos, – netekės didžiosios scenos, susiskaldęs į daug mažųjų scenyčių ir erdvų, ir tieji tradiciniai mažieji tampa varžovais, kurie it dovydai kartais gali netikėtai ir pribloškiančiai laimėti. Žinoma, tik kartais, nes tik judėjime ir įvairiojo kaitoj mezgasi bet kokia meninė gyvastis. Šiuo aspektu du miesto teatrai – Kamerinis ir Mažasis – savo neva nesikeičiančia būsena ir vos ne štampais tampančiais atsiliepimais apie naujausius pastatymus kai kam kelia išankstini nuobodį. Tačiau niekaip nesibaigianti valstybinio dramateatro rekonstrukcija rodo, kad dar ilgai valstybininkams teks ramstyti savo teatro legendą ir įdirbti kameriniai pastatymais, ir jiems ant kulinų, be abejo, lips tradiciją ir nuosekliai repertuarinę politiką puose-lėj „mažiukai“.

Sit Kauno kamerinis teatras nesenai pakvietė į premjerą – juodąją komediją „Be galio švelni žmogžudystė“. Dramaturgė ir poetė Daiva Čepauskaitė, galima sakyti, taip etatine šio teatro autore, rašančia būtent šiai scenai, ir tatai nėra peiktina – žinodama teatro galimybes, aktorių amplia bei jų ribas, ji gali atitinkamai sudėstyti dramaturginius akcentus, išvengdama pernelyg sudėtingų pasažų ir personą žymantbybių.

Suklusi ir kiek sunerimti verčia vos ne įprasta norma ir kitose scenose tampantis reiškinys – autorytės klausimas. Klausimas gan subtilus, tačiau elementarūs padorumas ir literatūrinė bei teatrinė tradicija reikalauja autorių, kurio veikalunaudojiesi, besalygiškai minėti kaip pagrindini, o nenukišti paraštėn, „uz skliaustelių“, prisdengiant išganinguoju žodeliu „pagal“.

D. Čepauskaitė pristatoma kaip veikalo autorė, ir tūk įsigilinęs su sigaudai, kad ši pjesė kurkta „pagal Ray Bradbury“. Taigi pagal jo noveles ir apsakymus, neaišku, kuriuos, D. Čepauskaitė suraitė pjesę ir pasiskelbė (ar ją paskelbė) autore. Gal taip teatras nori išvengti tam tikrų autorinių teisių įsipareigojimų, bet tokiu atveju ir be dramino R. Bradbury varianto galima gyventi, ar ne? Pakanka pačiam skaičyti to „mago, iš savo stebuklingos skrybėlės traukiančio nuostabias istorijas“ (taip pristatomas rašytojas programėlėje) kūrius ir išvaiduoti jų herojus.

Manau, kad tendencija taip besalygiškai skelbtis autoriumi suleisito ir sudurysto veikalo, surašant dialogo forma veikėjų pašnekėsius, tikrai netoleruotina. Tikiu D. Čepauskaitės geromis intencijomis ir manau, kad autorė neapsižiūrėjo ar buvo suklaidinta. Juk turime daugybę pavyzdžių, kurie byloja apie jau seniai įtvirtintą etinę normą. Ypač skrupulingai jos laikėsi dramaturgas R. Samulevičius (prisiminkime jo inscenizaciją „Nebylys“, autorius, žinoma, buvo išrašy-

Mergytė (aktorė Goda Piktytė) ir jos vyras Džošua Enderbis (aktorius Aleksandras Rubinovas)

tas Vaižgantas, o pats R. Samulevičius tik kukliai minimas). R. Kazlas „Palatos“ autorytę besalygiškai paliko A. Čechovui, nors nemazai paklojo triūso, inscenizuodamas keletą šio klasiko apsakymų. J. Vaitkus, kažkada pritaikydamas scenai grandiozinį Č. Aitmatovo romaną „Golgota“, taip pat autorytės laurus paliko rašytojui. Tai tik keli pavyzdėliai, kurių pakanka, kad ateityje teatras (ir ne tik šis) tokių rikitų nedarytu.

Taigi D. Čepauskaitės – R. Bradberry duetas scenoje. „Be galio švelni žmogžudystė“ – gan trumpa paradoskali novelė, gan raiškiai pasakojanti apie pasenusią sutuoktinę porą, kuri jau seniai išbarstė meilės, prieraušumo likučius ir vieną kitam spendžia rimtas mirties pinkles. D. Čepauskaitė papildė šį ribinių situacijų komedinį raigžinį novele apie tikrają meilę („Kas yra meilė?“). Tai yra... kai atpažįsti save...“) ir sudarė galimybę lyg pa-

matyti senių niurzglių mirtininkų porą jaunystėje, kupiną tikro polėkio, gaivaus jausmo ir idealizmo.

Tiesą sakant, iš pradžių atrodė, kad net pagal „didžių magų“ suregžtoje gan dirbtinėje kolizijoje aktoriai neturės ką veikti, tačiau jau po pirmųjų scenų, po pirmųjų „malonių“ Džošua Enderbio (Aleksandras Rubinovas) ir jo žmonos Mergytės (Goda Piktytė) pasišnekėjimų, nuomonė pasikeitė. Visų pirmą nustebino abiejų aktorių itin taupiomis priemonėmis pasiekta personažų įtaigumas, tikslios charakteringos detalės ir nelauktas įsigilinimas į persenius žmogystų vidinį pasaulį. Šie personažai ir juokingi, ir karstu kraupūs savo neišpasakyta neapykanta, jie gyvena vieninteliu noru pražudyti, ir viskas pajungta tik šiam tikslui.

A. Rubinovas kiekvienu savo nauju vaidmeniu rodo augantį meistriškumą, daugiabriaunį talentą. Persikūnijimo įtaigumas, manau,

ši aktoriaus personažą kilsteli į aukštą profesionalų lygį. Žinoma, tas pats taikytina ir Godai Piktytei. Be jos gilaus ir visais atžvilgiais nepriekaistę atliekamo vaidmens būtų daug sunkiau ir pačiam A. Rubinovui. Dabar scenoje matome stebitinai pasikeitusią, neispasakyta klasingą, visą savo mirties išradinę puišių slepiancias po padorumo ir malonios senutės kauke heroję. Tiksliai mimika, eisena, tūpčiojimai, balso tembras – nepakartoja G. Piktytės atradimai, suteikiantys visam pastatymui ypatinges autros. Šis aktorių duetas – tikra atgaila. Ypatangi profesionaliai ir subtiliai išspręsta finalinė mirties scena, kuri norom nenorom priverčia susimąstyti – kodėl? Kodėl tampane tokie žiaurūs, abejingi vienas kitam, kodėl ir kaip sugebame išbarstyti kilnius jausmus, kur dingsta jaunystės polėkis?

Juk jaunystė tokia žavi, visaapimanti Meilė neboja jokių nepritekilių ir nesėkmų. Junieji įsimylėjeliai Douglas Spauldingas (Gintautas Bejeris) ir Megė Spaulding (Asta Steponavičiūtė) – tai mūsų nusenusių, kerštingųjų herojų meilės istorijos pradžia. Abu jaunieji aktoriai gan sėkmingai susidoroja su jiems režisūros (Stanislovas Rubinovas) keliamu užduotim – įtikinti žiurovą, kad tikroji Meilė viską nugali. Aktoriai trykštę trykšta entuziazmu ir jausmų perteklumi, natūralu, kad vėlesnė metamorfozė (nuo meilės iki neapykantos – vienos žingsnis) būtų gan sunkiai paaiškinama, tad atsiranda dar viena pora, lyg vaizduojanti jausmų išblėsas ir nesibagiančias rietenas. Egidijui Tamasiūnui ir Daivai Škelevaitei, vaidinančiams Gourių šeimynelę, tenka gana nedékinga užduotis. Juk nuolat tik triukšmingai bartis, priekaištanti ir demonstruoti vien tik nepakantą, žodžiu, būti scenoje vienpla-

Scena iš spektaklio „Mylimiausieji“.

nais veikėjais, yra nelengva. Aktoriai šiaip ne taip susidoroja su savo palyginti neišradinė ir banalia siužetine linija, o šit tarnaitei Lilai (Violeta Staponkutė) apskritai nepasisekė – pas žodžio magą R. Bradbury jai daugiau vienos neatsirado, o D. Čepauskaitė dėmesio pagalėjo, tad V. Staponkutė pirmoje dalyje, pritrūkusi teksto, beprasmiskai dūlinėja ir kažkā progiesmiu deklamuoją, ačiū ir už tai, tačiau nenustembia, kai ji gan greitai tam-pa eilinės klasingų senukų mirties kilpos auka. Visą veiksma pagyvina išradinės ir lanksčiosios tar-naitės Meri ir Keri (Simona Bladženauskaitė ir Edita Niciūtė), nors kartais susidaro išpūdis, kad jos labiau skiriomas viso spektaklio „ištem-pimui“, pailgimimui ar šiaip egzotikai. Tačiau bendras pastatymo lygis pakankamai aukštas ir vertas pagyros, ypatingai S. Rubinovo ir G. Piktytės duetas.

O šioje vietoje jau turėtų prasidėti kito teatro – Mažojo – spektaklio „Mylimiausii“ (režisierius Vytautas Balsys) recenzija. Ir neprasideda, nes visų pirmą net nežinau nuo ko pradėti ir ką pasakyti apie tokį paviršutinį, lėkštą, menkavertį veikalą, jei apskritai tą lemenim galima vadinti dramos kūriiniu. Jame yra daug necenzuruotų obsceniskų posakių ir žodelių, tad geriausiu atveju mano išpūdziai turėtų atspindėti visa pamatyta ir išgirstą, ir sudarytų eilę daugtaškių arba pypsių. Nevarginsiu ir bent čia nesitaikinsiu, pakanka Mažojo teatro, tačiau niekaip negaliu suvokti, kaip toks profesines aukštumas kažkada pasiekęs, kino meną pas V. Žalakevičių studijavęs režisierius V. Balsys nusitrenkė iki tokio žemo lygio – koledžo lygmens Lauros de Weck veikalėlio „Mylimiausii“... Scenoje trys porelės, lyg studentai, stai- pos, vaiposi vienas prieš kitą, ateina, išeina, sušoka, pasilamdo, pergu li, pasėdi, pašokčioja ir, svarbiausia, be perstojo rašinėja vienas kitam ne-ispasakyto kvailumo kupinas sms ži- nutes, su visokiais p... b... ir kitais pa- dargais. Sutinku, gal autorei ir susiža-vėjės režisierius taip norėjo parodyti šiuolaikinio jaunimo pasauly bria- bria bria. Ir kas? Koks dar tikslas? Kas tokiu lėkštu parodymu pasiekia- ma? Nejau V. Balsys galvoja, kad „Katyčė P“ abejotina sekme yra jo kūrybos rodiklis? Nejau galima be didelių pastangų maitinti žiurovą dar banalesniais ir bukinančiais suroga- tais? Nejau galima dar ir kvailinti, rimitu veidu postringaujant, kad šio veikalėlio „herojų kalba ir mintys pil- nos užslėpto išprusimo, inteligenčios visuomenės humoroo, lengvos ironijos“?..

Atsainius, paniekinantis požiūris akivaizdus – juk net programėlės ne-ispasivarginta parengti. O kam? Žiūrovas jau tokis. Vaginos monologus išklauso net apsisieilėjės, tai čia apie b... ir p.... bei merguželių ir bernuželių hormonų audras išsižiijoje išklausys. Kadangi tik du aktorius pažinai, tame farse beavidinancius, juos ir pa- miniu – Saulius Bagaliūnas (labai rit- miškai juda) ir Ramūnas Šimukauskas (tetrūko garsiojo „nafik“).

Režisūros nerasta. Pozicijos ne- rasta. Meno nerasta. O gaila. Negi tokis Mažojo teatro visas repertua- ras, negi tokia banalėjimo ir kvaili- nimo kryptis?.. Nesitikėjau tokio menko lygio iš V. Balsio. Skaudu tai sakyti, bet privalu.

Teatrų archyvų nuotraukos

Vytautas V. LANDSBERGIS

Du trumpo metražo sapnai

brolis

I

žemaičių kunigaikštis Erdvilas
(maniškis atsiprašant tėvas) pilis
kelias turėjės (ir kiekvienoj po žmoną)
slapto karaliaus Mindugo tarybos įsakytas
vest mano motiną iš slavų žemės, idant
pasienio užpuolimai, padegimai liautusi
parsivežė Tamarą iš Voluinės bei du
stačiatikius vienuolius – jaunesni, kitą seną.
Iš kurdino juos
Lopaičiuos, pily, kurioj po metų ir gimiau

II

jaučiau, nesu žindvyti auklių mylimas,
tik motina
su tais vienuoliais popino mane: prieš
miega sek davuo
esą žemaičiai kergias su lokais (užtat
plaukuoti jie ir žiaurūs)
užtat ir žmoną ne po vieną turi. Ir Dievo
nesigédina, nors prižadėjo
tuojaus po prūsus krikšto (jau pora
šimtmečių prabėgo nuo Brunono
šviesiosios atminties) mylēti po vienintelę:
ale vaikeli, kur tau
žvérus tuos neraliuotus – tiktais ugnis, tik
viešpaties rūstybę
sutramdyti galėtų!

III

prieš pilnatį (pamačius tėvą ypač) motušei
siutas mušdavo galvon: loky gauruotas, kodėl
atsivežei mane į ši gašlybių kraštą (galbūt
dėl to
mūsų pilies jis vengė. Nors galvą
įdiržusia ranka paglostyt
arba suurgztu bent)

IV

daug ko išmokė tie vienuoliai: romėniškų
imtynių, spastus paspęst
kurapkoms, moterims. Buvaus jau pusbernis,
kai motinėlei
eilinis priešpilnis užėjo – iš lovos išvertė
nakcia: krapštyk akis
tétuką aplankytu josim!!! Pasirengiau kaip
įmanydamas
kieme žirgai balnoti bei palyda: abu
vienuoliai, pati motina. Patraukėme
i artimiausią tėvo pilį, aptikom kunigaikštį
vidur kiemo
apsikabinus eilinę gražuolę, ragaujantį
midaus
ir sumedžioto tauro kepsnį. Dar muzikantai,
laužo liepsnos
laimingas kunigaikštis, šokantis lokys... man
visa tai
sukūrė begėdišką (bedievišką) ir stulbinantį
ispūdį: tokia
ir turi būt linksmybę po karališkos medžioklės!

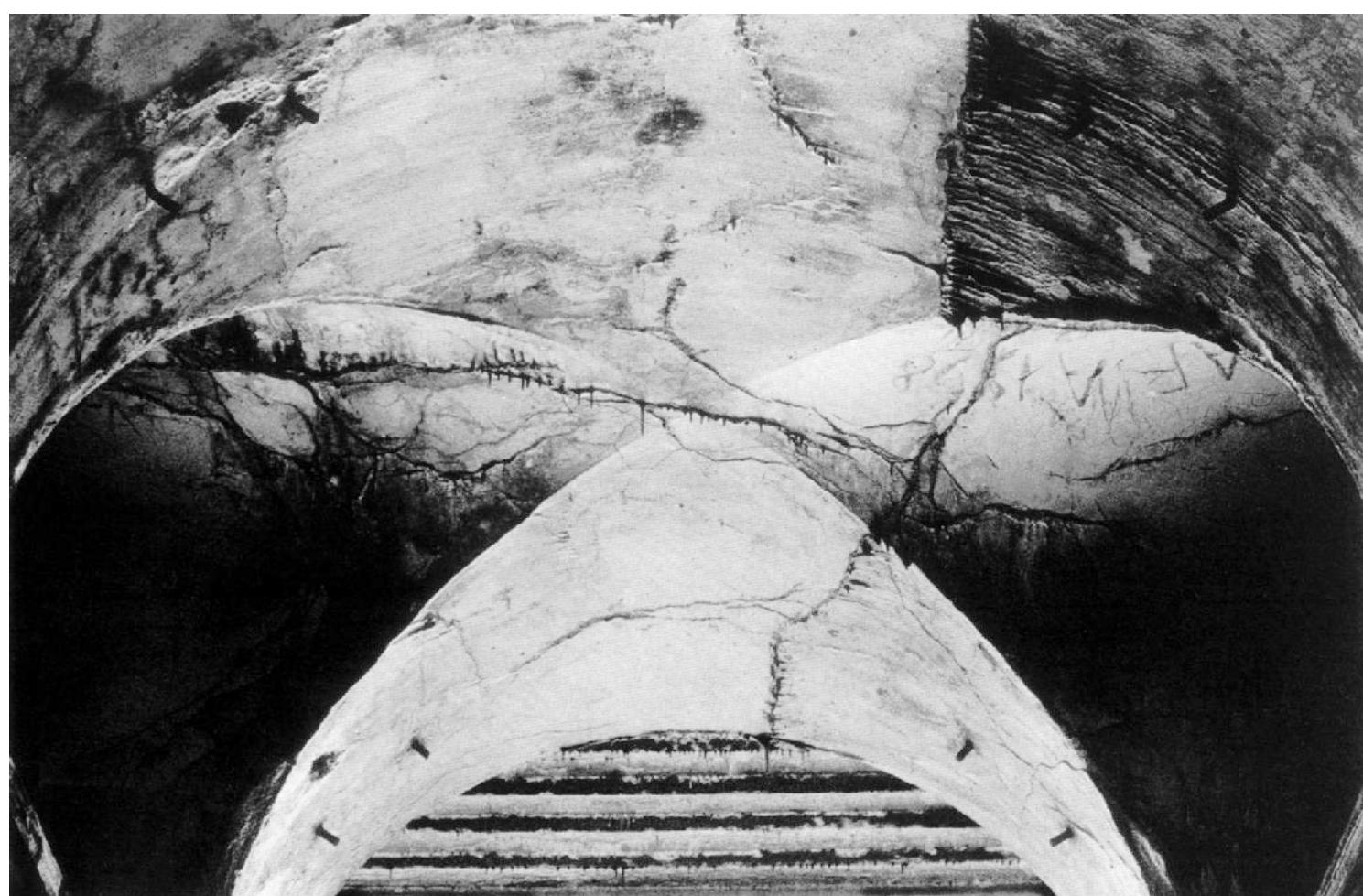
tik motina (kaip visad) viską sugadino:
besarmati
(pribėgus krito traukiliuos) tavo sūnūs
atvyko palikuonis
o tu vis girtas, vis su mergom patrakes
linksminies!

V

grįžtant namo motušė émė guostis, esą
apnikę blogos nuojautos, jog tėvas ketinąs
nunuodysti kai ką: tik pažadék, sūneli mielas
nekeršyt savo tėvui niekad
tai nuodémė didžiulę
tarytum perspėjo

VI

o kitą rytą iš tiesų – kunigaikštiene negyva
savajam guoly. Ant josios lūpų putos
sukrešęs kraujas, o ant grindų sudužus
molio
taurė ir tėvo (netycia atrasta) sagtis. Neliko
abejoniu
(bent vienuoliams), kieno tai darbas (rabota
batiuški rodnogo)
tik aš (kaip iki tol, taip ir po to) likau tam

Romo JUŠKELIO nuotrauka

abejingas, net pakasynoms
kai buvo deginamas motinėlės kūnas,
aukojant Vélinui
jos dūmus

arba kai tėvas
pilin sugrižo nebe vienas. Su ta pačia, kuria
bučiavo po medžioklēs. Jinai jau laukési

VII

paskui
(kai atsirado brolis)
man tėvas globot ji patikejo: išmokyk
vaikščiot, ant žirgu
su sakalais medžioti. Tada ir pajutau –
broliukas
bene vienintelis šiame lokių krašte
kuris mane, sakytum, myli

VIII

kunigaikštukas augo, vyriškėjo. Šventikai
du krankliai, kur buvę, kur nebuvę –
i ausi man: kunigaikštystė tavo, ar nematai
tiktais jaunelis myli tas beprotis. Kodėl
turėtum pasiduot?
jei nori, jeigu kiltų kas... mes pasiruoše
tau padet
derėtų keršyt motinos žudikui! Esi
pakankamai subrendęs
valdytumei ne tik Tverus, bet ir kitas
apylinkių pilis

IX

ir abejonė it angis iš ūdij įsirangė: tikrai
broliukas mylimas labiau! Jam pagyrimai,
liaupsės
o aš: nubék, nujok, nunešk ar targabenk.
Kiek gali
šitai testis? Pabėgom vieną naktį su
vienuoliais
pradingom trys šešeliai

po metų ar kitų
kai gržom su kariuomene šventai sutarę,
jog nieko
nežudysim ir krašto neterliosim (tiktais rūsy
iškalinsim
tā paleistuvę tėvą. Paskui kartu su broliu
si kraštą nuostabu valdysim)

X

ne taip išėjo: jie apsupo, gėdingai
pralaimėjom ir patekau nelaisvén
pažemintas bei sužeistas. Prie stulpo
pirakintas
pakelėje, idant praeiviai ant išdaviko
nusispjautų. Maniau
jog baigsiu kartuvėse, bet tėvas gailestingas:
tik ištremė

gimtinėn motinos, padovanodamas net pilį
(minėtas kraštas
tada jau Lietuvai priklausė). Ar ne juokinga?
Gudijos
užkampio kunigaikštukas!

XI

vedžiau, vaikų nesusilaikėm (tiktais dukrelės)
meldžiausi tris kartus dienoj, kad leistų tėvas
sugrižt pas broli Žemaitijon. Kartojau ir
kartoju dusdamas
cerkvelės varpinėn užkopęs:
viešpatiežaukristaudievo sūnau
pasigalékimanęsnusidėjėlio. Ir tik senatvėje
žiloj
Aukščiausiasis mane išgirdo – žygūnas
su gromata nuo brolio: gali sugrižt
baumė jau atšaukt. O krašto kunigaikštis
(taviškis beigi mano tėvas) mūšyje žuvęs

XII

pasiligojės, bet laimingas
gimtam krašte stūmiau dienas (kiek likę)
gimtoj pilys, kilnaus brolelio slaugomas. Jis
(porą dienų prieš mirti) man patvirtino
ko neišdrįsdavau įtar: o taip! Tamara juk pati
išgérė nuodus. Tačiau (kaip mudu puikiai
žinom)
melas – net ir gražiausiais sakomas tikslais –
neturi, broli, tēsinio.

melagė motina

I

MOTERIS:
mums teko (nejaugi užmiršai?)
maitinti keturis svetimšalius
iškalintus pilies rūsy. Nunešdavau jiems maisto
apkuopdavau, pakreikdavau švarių šiaudų
gultams eglisakių

II

dažniausiai eidavau su dviem berniukais
(o vienos jų buvai, Juozeli, tu). Žinojom kitaryt
sudegintas (dievams ir dvasioms paaukotas)
bus kažkuris belaisvis: juk pats matei
si ryta virai kieme sakingų rastų šėtrą krovę

III

sutemos
paskutinysis iš rūsių nusileidau
(nešiau sriubos su šerno šonkauliais)

RITERIS:
skanių gamini, moterie (aš vos
neatsisėdau!). Imk drambliukus du
iš duonos nulipdžiau. Tai dovana
berniukams tavo... Toks mažmožis

(kada išmoko mūsiškai?)

MOTERIS:
tu, riteri, turi vaikų?

RITERIS:
tris berniukus ir dvi mergaites, Tiuringijo
(ir émė pasakot, ką mágsta jo vaikai, ką moka
ir kaip žaidžia)

MOTERIS:
štai durys, riteri, bék pamiske
pro qžuolyną ligi pelkių. Toliau brisk
kūlgrinda
palei lazdynus, berželius, o ten jau niekas
nesuras

IV

MOTERIS:
tai aš paleidau kalini, valdove
nes sapnavau: paleidus baigsis karas
sugriš ir mano vyras, ir kiti

PILIES VALDOVAS:
beprote moterie! Tave apgauti buvo lengva
tačiau žinai – jeigu ne jiems
tai kam sukrautas laužas? Eik

drožk šétron su abiem vaikais
ir susiliek su uginiu prieš tekant saulei –
dievai negali likti alkani!

V

MOTERIS:
tada, Juozuli
paémus judu už rankyčių
nusivedžiau link smilkstančio, sakingo rūmo
jums nieko čia neatsitiks, ižengsime vidun
išeisim kitapus ir ten
ramiai gyvensime toliau!

jūs patikėjote, tačiau liepsnažalčiai
pradėjo apdarus laižyt ir kandžiotis
(tieki laiko nutekėjo, o žvilgsni
vis prisimenu)

VI

SŪNUS:
girdi, kaip šnara
plasnoja virš galvos pulkelis gulbių
(jų lizdas – ménuso, o kiaušiniai
paviršių i ledą). Ir nieko jau daugiau
nebeužmiršiu, nebent
numirtų mano siela

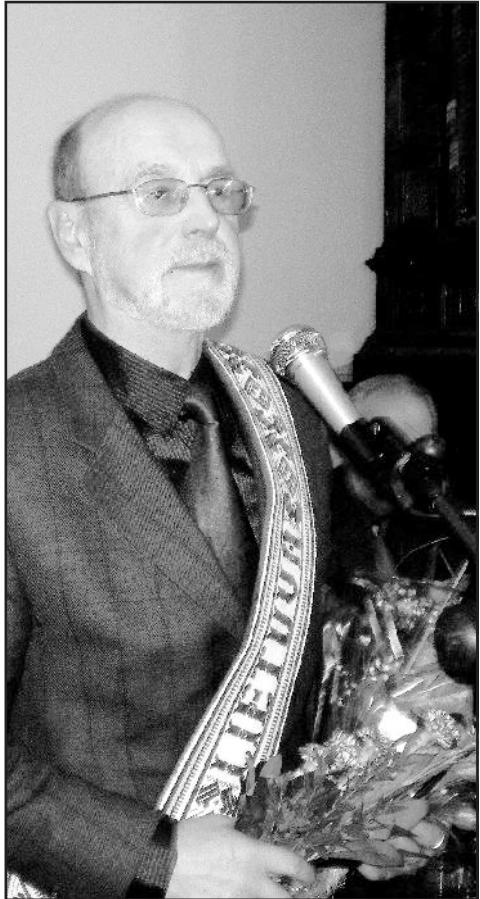
Ne mūšiai, o žmonių jausmai

2010 metų Jono Marcinkevičiaus literatūrinė premija įteikta rašytojui ir istorikui Rimantui Marčėnui.

„Nemunas“ sveikina laureatą ir klausia:
– Gal galėtumėte praverti istorinio romano laboratorijos dureles? Kas Jums labiausiai rūpėjo rašant „Sosto papédėje“?

R. Marčėnas:

– Atsakydamas į Jūsų klausimą, pasiremisiu Cz. Miloszo žodžiais. Šis didis kūrėjas sakė, kad jam rūpėjo atskleisti jo kūriniuose „apgyvendintų“ žmonių jausmus. Ne taip seniai supratau, kad ir man, nepalyginamai žemesnio rango rašytojui, būtent štai visada labiausiai rūpėjo. Sunkiai išsivaizduoju neįjaustą eilėraštį ar gerą vis naujų žmonių kartą vėl ir vėl skaitomą romaną, na, kad ir „Grafą Montekristą“, ir jau visai kitokio pobūdžio nemirtingą kūrinių, pvz., „Aną Kareniną“, kurių personažų jausmams pats autorius būtų buvęs abeijingas, kurių sėkmės ir nesėkmės giliai jo būtų nejaudinę. Pastaruoju atveju tie kūriniai jau senų seniausiai būtų išsityrinę iš skaitytojų atminties ir apnėsti storu dulkių sluoksniu. Man asmeniškai tokia neužmirštama knyga yra „Martinas Ideinas“, gal todėl, kad visa, apie ką ten kalbama, iki skausmo rūpėjo romano autorui Dž. Londonui. Turiu prisipažinti, kad pastarajame savo istoriniame romane „Sosto papédėje“ man svarbiau už viską buvo išsiauasti į karalienės Mortos slapčiausius jausmus ir juos atskleisti, na kad ir tuo visai Lietuvai lemtingu momenu, kai ji įkalbinėjo Mindaugą neatstimesti nuo krikščionybės. Ne mažiau rūpėjo paméginti suprasti jos sesers Daugviliės (vardas išgalvotas, nes jos tikrojo vardo senieji šaltiniai mums, deja, nepaliko) jausmus, kai ji laisva valia pasiliuko našlio Mindaugo pilyje. Ir ypač buvo svarbu išsiauasti į Daugviliės vyrą karvedžio Daumanto, išduoto ir savo karštai mylėtos žmonos, ir valdovo Mindaugą, kuriam jis ilgus metus ištikimai tarnavo, jausmus. Nėra abejonių, kad ne tik karalienė Morta, apie ką senuojuose šaltiniuose vis dėlto šis tas papaskojama, bet ir jos sesuo – paskutinioji Mindaugo gyvenimo draugė turėjo didelę įtaką vieninteliam atskiros Lietuvos karaliui, o kartu ir jo vykdomai valstybės politikai. Negalėdamas pasiremti senais patikimaus dokumentais, mokslininkas neturi teisės ką nors prikurti, nebent atsargiai pasamprotauti ir paspėlioti. Šiuo požiūriu beletristas yra dekingesnéje padėtyje. Jo rankos nėra taip neatmazgomai surištos ir vaizduotė nėra eliminuota. Vis dėl-

to ir beletristas, ypač jeigu jis savo išskaiti ipareigoja istoriko diplomas, negali savo personažo, XIII a. žmogaus, priversti mąstyti, jausti ir elgtis, kaip elgiamės mes XX ar XXI amžiaus vaikai. Kaip čia neprisiminsi, kad viduramžiai LDK moterų, ypač kilmingųjų, vaidmuo ne tik šeimoje, bet neretai ir valstybės reikalose buvo akivaizdžiai didesnis, negu to paties laiko V. Europos moterų. Nors ir šykščiai, nors ir neslepiani nuostabos, tačiau tai atsispindėjo svetimtaučių metraštinių surašytose kronikose ne tik apie karalienę Mortą, Kęstučio žmoną Birutę, Vytauto ištikimą gyvenimo draugę Oną ir kai kurias kitas. Deja, nepripažiety prie tokios pagarbos ir dėmesio moterims, kuo garsėjo Lietuvos valstybė, V. Europos kronikininkai neretai nesiteikdavo į savo tekstus išrašyti net Lietuvos kunigaikščių dukrų vardus. Tačiau iš išlikusių teisinių aktų, vėliau surašytų į tris Lietuvos status, žinome, kad ir paprastų Lietuvos bajoraičių turtinės juridinės teisės šeimoje ir visuomenėje buvo kur kas didesnės, negu, pvz., Lenkijos karalystėje.

Ir štai kas dar man buvo ypač svarbu. Su pratau, kad tiesiog neturiu teisės vienareikšmiae ir be išlygų pasmerkti Daumantą, kaip Mindaugo nužudymo plano vykdymą (istorikai neabejoja, kad šis planas gimė žemaičių kunigaikščio Treniotos galvoje), kaip tai iki šiol jau buvo padaryta dagelyje istorijos mokslo veikalų ir beletristikos kūriniu. Savo romane aš taip pat neméginiu Daumanto teisinti, o tik stengiuosi įtikinti skaitytoją, kad šis žmogus, vėliau tapęs Pskovo kunigaikščiu ir net stačiatikių šventuoju, labiausiai nubaudė pats save ir iki pat gyvenimo pabaigos neše savo didžiosios kultės kryžių. Prisipažinsiu: tai beletristo, ne istoriko versija, nes viduramžių valdovai ir didžiūnai ne tik Lietuvoje, bet ir Vakarų Europos karalystėse, Rusijos carystėje ir t. t. be didesnio sąžinės griaužimo galėjo nužudyti savo tėvą, brolij ar sūnum, jeigu tik šis jam užtverdavo kelią i sostą arba megindavo tą sostą paveržti.

Bent jau man labiausiai užklūna, kai istoriniu, o ne fantastiniu romanu ar pasaka pavadintame kūrinyje jo personažai verčiami mąstyti, jausti, turėti panašią sudėtingą ir įmantrią pasaulėžiūros sistemą, kaip XXI amžiaus visokių įmantrių filosofijų ragavę žmonės. Mane visada stebino ir stebina, jog kartais ir paties aukščiausio rango istorikai profesionalai neįstengia išsivaduoti iš aprašomo laiko amžininko ranka rašyto dokumento hipnozės. Ačiū Dievui, jau daug senovės kronikininkų, vienuolių ir ne vienuolių, konkrečių melagysčių yra išsiaiškinta. Irodyta, kad tos melagystės turėjo akivaizdžius ideologinius politinius tikslus, siekiančius pažeminti priesiškos valstybės valdovus ir pakenkti jo valdomai valstybei. Jau šiandien niekas nebetiki prieš daugelį amžių surašyti grubiu ir primityviu melu, kad Gediminą buvęs Vytenio arklininkas, tačiau susimylėjęs su Vytenio žmona ir jiedu Lietuvos valdovą nužudę. Tikslas aiškus: pažeminti galingąjį Lietuvos valdovą Gediminą, beje, tikrų tikriaušių Vytenio brolių, pažeminti ir pacią Lietuvos valstybę. Žiūrėkite, broliai krikščionys, kokia besielė toji barbarų pagonių valstybė! Pulkite ją ir naikinkite kalaviju ir ugnimi! Tačiau, deja, atkakliai neišsižadama dar se-novėje surakti pasakaičių, kurios tebegyvuoja iki šių dienų. Antai, J. Dlugošas įtikinėjo, kad Griunvaldo mūšio metu lietuvių raiteliai, neatlaikę kryžiuočių raitelių spaudimo, pasitraukė į jų užnugaryje esančią gironitę ir mūši teko pergalingai baigtis vieniems nenugalimiesiems lenkų pulkams. Šios me-

lagingos versijos lenkų istorikai nepaneigė iki šios dienos. O juk dar Šapokos istorijoje buvo dalykiškai įrodinėjama, jog tai buvo apgaulangas Vyriausiojo Jungtinės kariuomenės vado Vytauto manevras, perimtas iš totorių (beje, tame lietuvių raitelių manevre ir patys Lietuvos totoriai dalyvavo), įviliojant persekiotojus į iš anksto paspėstus spėstus ir taip juos sunaikinant. Dar A. Šapoka atkreipė dėmesį, kad vadinančių lietuvių „pabégėliai“ į mūšio lauką sugrižo, o jų persekiotojai kryžiuočiai prasmegio tartum skraidžiai žemę. Jau prieš kelis dešimtmečius atrodė, kad šioje byloje galutinį tašką padėjo švedų istorikas Svenas Ekdahlis, bešališkas nesuinteresuotas tyrinėtojas, kurs Getingenio valstybiname archyve rado ir mokslinei vi-suomenei paskelbė Žalgirio mūšio dalyvio, kryžiuočių kariuomenės nario, laišką, adresuotą naujam magistrui. Laiško autorius, kuriam tose kruvinose kautynėse pavyko išlikti gyvam, juodu ant balto patvirkintą, kad vadinančias lietuvių bégimas iš tikrujų buvo iš anksto Vytauto suplanuotas, o parengti spėstai pražudė rinktinius riterių raitelius, lėmė mūšio baigtį. Tačiau lenkų istorikai ir šiandien, lyg būtų kurti ir akli, apie švedo surastą dokumentą nenori net girdėti.

Negali nestebinti ir tai, kad kai kurie iškilūs, Lietuvos istorijos mokslui labai nusipelnę mūsų istorikai lyg niekur nieko savo monografirose perpasakoja tą, dar Vytauto laikais didžiausiu mūsų kunigaikščio nedraugų sukurtą šiandienio žmogaus akimis žiūrint juokingą, o iš tikrujų labai piltą pasakaitę apie tai, kad Vytautas, gelbėdamasis nuo žūties, jau po jo tévo Kęstučio nužudymo pabėgo iš Krėvos pilies persirengęs savo žmonos Onos tarnaitės rūbais... Ar mes visiškai nebenorime prisiminti ir išsiauasti į ano tolimo meto žmonių paprocius ir šiandien mums jau nebesuprantamus jų elgesenos ir moralės principus? Tai tik mūsų laikais, na kad ir juoko dėlei, vyras gali persirengti moterimi, ragana ar net pačiu šetonu, ir niekas tuo nesistebės ir iš jo nesišaipys. Tačiau analis laikais, net ir gelbstanti savo gyvybę, kunigaikščiui persirengti moters, ir dar paprastos tarnaitės, rūbais būtų reiškė užsitrukinti tokią gėdą, kurios žmogus nebūtų galėjęs nusiplauti visą likusį savo gyvenimą.

Taigi šiame romane mano dėmesio centre atsidūrė ne mūšiai ir politiniai tarpalstybiniai susitarimai, nors ir apie juos nutylėti neturėjau teisės, o žmonių jausmai. Galbūt todėl, kad istorikai profesionalai apie juos rašyti turi nedaug galimybę. Labai rūpėjo jausmai, kuriuos slepiame giliai giliai širdyje ir apie kuriuos garsiai prabylame tik savo ištikimiausiemis draugams...

Autorius asmeninio archyvo nuotrauka

penkias. Teko labai daug dirbtį. Be artimųjų pagalbos tikrai nebūčiau to įveikęs. Šiuos metus prisiminsiu tikrai ilgai. Tačiau ir ateinančiais nurimti neteks. Pasirodys kompaktinės plokšteliės, jas dovanosime bibliotekoms, mokykloms, todėl norësime važinėti po Lietuvą ir jas pristatyti.

Sie Čiurlionio šimtmečio minėjimo metai turi būti įsimintini tuo, kad pagaliau sužinotume, koks jis iš tiesų buvo. Jis yra tapęs legendą, todėl, kad istorikai profesionalai apie juos rašyti turi nedaug galimybę. Labai rūpėjo jausmai, kuriuos slepiame giliai giliai širdyje ir apie kuriuos garsiai prabylame tik savo ištikimiausiemis draugams...

Sparnuotieji menininkai

Atkelta iš 2 p.

Čia, parodoje, viskas kitaip atskleidžia. Net man pačiai. Matau savo kūrybos raidą, pasikeitimus. Kyla labai įdomių minčių, tačiau jas noriu pasilaikyti sau pačiai. Dirbdama jaučiu, kad kažkas manyje pasikeitė, kad turėjo reikšmės išgyvenimai, nuotaikos, nueiti etapai. Džiaugiuosi šiaisiai metais. Tai buvo mano ženklo, Tigro, metai, gal todėl tokie geri. O Triušio metais man siūloma pailsėti, nurimti, tačiau aš neketinu sustoti. Ramybė, žinoma, bus naudinga kūrybai, nes esu iš tų menininkų, kuriems reikia tylos, gamtos, o ne viską sujaukiančių išpūdžių.“

Pianistas Rokas Zubovas, apdovanotas už M. K. Čiurlionio fortepijoninės muzikos koncertų ciklą „Čiurlionio miestai“ ir už nuolatinį profesionaliojo meno puosejimą.

Pažymint 135-ąsias Mikalojaus Konstantino Čiurlionio metines ir pasitinkant 2011 metus, kuriais tarp minėtinų metų datų UNESCO paskelbė kompozitorius ir dailininko M. K. Čiurlionio 100-ųjų mirties metinių minėjimą, pianistas R. Zubovas penkių

vakarų-koncertų metu užsibrėžė klausytojams pristatyti visus Čiurlionio kūrinius fortepijonui. Vėliau visą kompozitoriaus palikimą planuojama išleisti penkiose kompaktinėse plokšteliėse kaip ciklą „Visi M. K. Čiurlionio kūrinių fortepijonui“.

„Man šie metai buvo vienos spalvos. Vasario mėnesį sugalvojau rengti koncertų ciklą „Čiurlionio miestai“, tačiau leisdamas iš tą kelionę, net nenumanau, kiek darbo manęs laukia. Kai planuoji, atrodo, kad apskaičiavai teisingai, bet realiai tie darbai visada reikalauja daugiau jėgų ir laiko, nei tikėjai. Pasirengimas užgriuvo visą mano kasdinę, tačiau planą įgyvendinai ir labai tuo džiaugiuosi.

Šalia šios programos mes kartu su žmona naktimis sukurėme ir M. K. Čiurlionui skirtą svetainę – www.ciurlionis.eu. Man atrode labai svarbu, kad per tuos metus suspėčiau išrašyti visą muzikinį Čiurlionio palikimą, kad ir po šimto metų žinotume, kiek jis yra nuveikęs. Paveikslus, grafiką, laiškus ir kita mes žinome, nes galime matyti bet kada, tačiau fortepijoninės muzikos iš natų perskaityti negalime. Dabar, kai viskas išrašyta,

žmonėms bus prieinama ir muzika. Aš pats nustebau pamatęs, koks didelis ir įvairus yra šis palikimas. Kūrinių, kuriuos Čiurlionis rašė mokydamasis, labai svarbūs, nes žymi pirmuoju žingsniu: paprastus, bet labai jautrius ir intymius. Vėliau kūrė polifoninę muziką, kuri taip pat žymi mokymosi periodą, tačiau siekia ne išspręsti uždavinius, o išreikšti kažką svarbus. Matyt, kaip Čiurlionis sau kėlė sudėtingas užduotis ir neieškojo lengvų kelių. Charakterinės miniatiūros, kurias grodavo draugams vakarėliuose, atspindi improvizatoriaus talentą. Žinome, kad jis sėdėdavo net po kelias valandas prie fortepijono, tačiau galime tik numanyti, ką jo klausytojai girdėdavo. Kokiu perlų mes netekome? Tiesa, ši muzikinė išmonė užfiksuoja vėlesniuose kompozitoriaus kūriniuose. Visa programa lygiai toliai pat įvairi, net sunku išsivaizduoti, kad yra vieno žmogaus sukurtą.

Iš pradžių maniau, kad bent septyniasdešimt procentų Čiurlionio programos yra mano repertuarė, kad ją visai nedaug teks papildyti. Tačiau vėliau paaškėjo, kad aš, pavyzdžiu, iš trisdešimties mazurkų groju tik

Per Tris Karalius – apdovanojimai K. Plateliui ir V. Daujotytei

Tradiciškai per Tris karalius pengerbiamas Lietuvos rašytojų sąjungos (LRS) premijos laureatas. Nuo 1992-ųjų teikiamą premiją yra gavę tokie iškilūs lietuvių autorai kaip Antanas A. Jonynas, Jurgis Kunčinas, Donaldas Kajokas, Sigitas Gedė, Sigitas Parulskis ir kt. Prieš metus Lietuvos rašytojų sąjungos premija už eileraščių rinkinį „Aoristas“ buvo įteikta šiuo metu premijos komisijos pirmininkui Donatui Petrošiui.

Dėl premijos, kuri skiriama už didelės vertės literatūros kūrinį, išleista per pastaruosius dvejus metus, šiai metais varžesi nemažai talentingu autorių – Aidas Marcėnas su knyga „Dievų taupyklė“, Kornelijus Platelis („Karstinių reiškiniai“), Rolandas Rastauskas („Privati teritorija“), Giedra Radvilavičiūtė („Šiajnakt aš miegosu prie sienos“), Valdas Papieviš („Eiti“). Vertėtų atkreipti dėmesį, kad vienos iš apdovanojimų pretendavusios prozos knygos šiuo metu dar varžosi ir Metų knygos konkurse, iš kurį, ekspertų nuomone, patenka geriausios per metus išėjusios prozos knygos, taigi kuriams nors iš jų autorių netrukus dar teks būti laimėtoju. Taigi keturiems komisijos nariams balsavus „už“, vienam susilaikius, premija ir trių tūkstančių litų vertės čekis įteiktas poetui, vertėjui Kornelijui Plateliui už eileraščių knygą „Karstinių reiškiniai“.

Kaip žinome, Platonas manė, kad poetai valsbyje griauna tvarką, tad jų galėtų ir nebūti. Jei ir būtų, tai geriau nematomai, neįjuntamai. Kornelijus Platelis, priartėjęs prie raminančios šešiasdešimtmecio ribos, negali gventi valsbyje nei nematomai, nei neįjuntamai. Organizuojasi (kad ir Druskininkų poezijos rudenį), vadovauja (kokiai kūrėjų asociacijai, laikraščiui „Literatūra ir menas“, pasitaikė, kad ir ministrų – Švietimo ir mokslo...). Politikas, ką ir bepridursi, jei kultūros politikas, vis judinantis ir judinantis kokią kūrėjų problemą, toks geras skaičiuotojas, beveik buhalteris, juos ir užjaučiantis – dėl tikrai sudetingų dabarties mokesčių. Tikriausiai padėjės išspresti vyresniems meno žmonėms skaudžią problemą, neleidusiai jiems garbingai ne tik dirbtis, bet ir kokį skatinėti užsidirbtis. Kažkada Cz. Miloszas laiške J. Gedročiui (Jurgiu Giedraičiui) yra prasitarės, kad gal ir galėtų be honoraro, bet kad tokia yra etika: dirbdamas turi uždirbtis. Iki šiol atrodė, kad pensininkams, dar siek tiek kūrybingiems, geriau nieko nedirbtis, tik žiūrėti pro langą, skaičiuoti varnas ar varnėnus (žiūrint koks metu laikas).

Tad visai suprantama, kad kaip tik Kornelijus Platelis pirmasis ir pranešė menininkams džiugią žinią, paskelbė ją pirmajame 2011 metų „Literatūros ir meno“ numeryje, spėjusime išeiti itin džiugios Trių Karalių dienos pavaikarė. Pirmoji „Laimingų 2011-ųjų!“ pastraipa yra tokia: „Pirmiausia – gera naujiena mūsų pensininkams, kurios dėl savo nežinojimo neperdavia, rašydamas paeito numerio vedamąjį. Kaip mane patikino socialinės apsaugos ir darbo viceministre Audronė Morkūnienė, darbavio neturintiems (pagal darbo sutartį nedirbantiems) pensininkams, gavusiems autorinius atlyginimus, šiai metai „Sodros“ bei valsbybinės pensijos nebebus mažinamos“.

Tokie pranešėjai kiekvienai valsbybei reikalingi. Jie žino, nes rūpinasi ne tik savimi, bet ir kitaais.

Iš šios geros žinios lydimi Trys Karaliai atnešė Kornelijui Plateliui rašytojų akysē didžiausią įvertinimą – Lietuvos rašytojų sąjungos premiją už geriausią knygą, renkamą iš dviejų pasuktinėjų metų leidinių. Tokios premijos vertu komisijos pripažintas aštuntasis Kornelijaus Platelio rinkinys „Karstinių reiškiniai“, 2010 metais išleistas Lietuvos rašytojų sąjungos leidyklos. Klausytis Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininko Jono Liniauskos iškilmių proga per-

Profesorė Viktorija Daujotytė, poetai Kornelijus Platelis ir Jonas Liniauskas

„Nauji jo eileraščiai stengiasi vienyti gyvenimo priešybes ir kartu šypteli: tie protinė bandymai naivūs, visuma vis tiek daugiaspalvė, neatspėjama. Dėl novelinio būsenų konkretumo eileraščius skaitytis tiesiog įdomu. Įdomi ir žanrinė įvaivrovė – išplėtotos kompozicijos, originalūs ciklai, diskusinė kalba...“ – rašoma

knygos „Karstinių reiškiniai“ anotacijoje.

Renginyje kalbėjusi profesorė Viktorija Daujotytė išvedė labai originalią paralelę tarp Platono olos ir Platelio kompiuterio dėžutės. „Tas savo išsakomas dabartinio žmogaus sąmonės inkilas: gyvenimas kompiuterio dėžutė. Arba oloj. Dėžutė poeto yra paminėta tarp ertmių. Ji

suwartinta su ola. Ir su Platono olos alegorija, kurios pamatinė idėja reiškia, kad žmogus, neišvengiamai būdamas oloje, neišvengiamai apribotos laisvės sukio galvą, prieš save mato tik šešelius. Tik idėjų (gyvybės turėtojų, nešėjų) šešelius. Ar ne tokioj pat situacijoj yra šiuo dieinu žmogus, kurio ola yra kompiuterio dėžutė? Ir joje esantis (ar iš jų žvelgiantis žmogus) atskirtas nuo to, kas yra gyvas, atsiranda iš ertmės ir iš ją sugrižta“, – kalbėjo profesorė.

Vakaro metu poetas, LRS savaitraščio „Literatūra ir menas“ vyrainiavimas redaktorius, Meno kūrėjų asociacijos prezidentas kolegų pasveikintas ir artėjančio 60-mečio proga. Laureatui ir jubiliatui nuoširdžiai žodžiai skyrė kultūros ministras Artūras Gelūnas, švietimiečiai – K. Plateliui yra tekė būti Švietimo ministru. Taip pat buvo perduotas Lietuvos Respublikos Seimo pirmininkės Irenos Degutienės laureatui adresuotas laiškas. Jurgis Razma sveikinimą sakė kaip partystis partieiui ir linkejo K. Plateliui rasti siek tiek laiko ir politikai. Žodži taré antrajā kandidacijā baigiantis LRS pirmininkas Jonas Liniauskas. Antroje vakaro dalyje K. Platelis drauge su Petru Vyšniauskui atliko savo išsakomas performansą, kuriamo darniai pynėsi poetinis žodis ir muzika.

Trių karalių dieną Rašytojų sąjungoje apdovanota ir literatūro-

logė profesorė Viktorija Daujotytė. Už pernai išleistą monografiją „Tragiškasis meilės laukas“ apie poetą Sigitą Gedą (1943–2008) profesorei įteikta pirmoji Lietuvos autorių teisių gynimo asociacijos (LATGA-A) premija.

„Kniga parašyta su didžiai pagarbą talentui, nors joje yra ir tai, kas nėra vien tikta malonu. Susiformavo kažkokia kalbėjimo gaida, balsas, intonacija, kada ramiai, tyliai, išmintingai galima kalbėti apie viską (...) ir tai nė kiek nemažina nei pagarbos, nei lygio suvokimo“, – apie monografiją yra sakė literatūros kritikas, LATGA-A prezidentas Valentinas Sventickas.

Kai kurių monografijos skaitytojų teigimu, po paskutinių gyvenimo metais S. Gedos patirtų tragediškų asmeninių patirčių ir šiuo išvykiu atspindžiu spaudoje V. Daujotytės monografija visuomenės sąmonėje viską tarsi grąžina į savo vietas. Visgi kai kam minėtoji monografija pasirodė sunkiai įkandamas riešutas: 2010 m. gruodžio 17 d. išplatintas laiškas, pasirašytas keleto marginalinių organizacijų atstovų, kuriame, be kita ko, teigiamai, esą Daujotytė paniekino poeto atminimą, skelbdama nevėtis faktus, ir piltinamas, kad „monografijoje apie S. Gedą ne tik kad nerāsoma, kaip apie Lietuvai nusipelnusį Sajūdžio veikėją, tačiau nutylima ir tai, kaip Jis aistringai imdavosi kiekvieno doro darbo, aistringai sąjūdėtiškai uždegdavo kiekvieno širdi varden ūvento Tautos vardo, kad Sigitas visada ir visur buvo tikras visa širdimi Patriotas, negailestingai smerkė prisitaikėlius bei savanaudžius.“

„Nemuno“ informacija
Benedikto JANUŠEVIČIAUS nuotrauka

Kornelijų Platelij Platonas galėtų palikti savo valsbybėje

skaitytu vardu ir knygą, pažymėtu šia premija, buvo smagu. Suspēta ir Jurgi Kunčinė už jo „Tūlą“ pagerbtį, ir Nijołę Miliauskaitę, ir Juditą Vaiciūnaitę, ir Onę Baliukonę...

Bet gržkime prie Platono ir Platelio, prie pavadinimo. Viena būtų politiko skraiste pri-sidengusiam poetui užsifirkinti vietą valsbybėje. Kita – pabandyti pelnyti Platono palankumą idėjomis, idėjėmis, prateisimais. Vardų sąskambiai (ypač jubiliejiniame vakare) gražūs, gali būti ir neabejotinai svarbūs. Poezijoje viskas svarbu. Svarbu skirti karastinius reiškinius nuo karstinių, ką savo mažažodėje kalboje (tiesa, gerokai išplėstoje puikiu dialogu su Petru Vyšniauskui, tikru meno intermedialių galimybų atveju) pažymėjo ir pats K. Platelis. Poezijai lygiai svarbu ir atitinkimas, ir skirtumas. K. Platelis gali būti regimas Platono tradicijoje kaip idėjų poetas, kaip poetas, neprarandantis vilties idėjų keliu susi-tiki su gyvenimu. Ne kartą kritikų kalbėta apie šio poeto intelektualumą, intelektualinę vaizduotę, nuolat aktyvinamą poezijos, to galbūt su grynuoju protu nesuderinamo veiksmo. Bet veiksmo, kuris yra būtinė, neišven-giamas. Iš čia – savitosios Platelio metaforos: pinklės vėjui, prakalbos upei. Ir prakalbos vėjams – jau naujojoje kngoje („Išsivedė“). Tuščias reikalas – sakyti tokias prakalbas. Tad ir eileraščio „Netikėkit menu“ pabaiga: „Netikėkit menu, netikėkit / – jis nepadeda gyven-ti“. Kas nepadeda, trukdo, – galėtų būti ir tokia platoniskoji ištartis. Bet poezijos linijos daugeriopai susikryžiavusios. Jos prasitenėja iš visko: ir iš žvilgsnio, iš atidaus tikrovės žvalgymo, iš nuolatinio sąmonės pasirengimo matyti. Ir karstai, ir karstinių įgriuvos (žemėje ir sąmonėje) duoda impulsų ir bendriau mąstyti apie ertmes, plokštumas. Ir gana tiksliai (tikslingai) jas aptarti, ivedant skaitytoją į eileraščio rinkinio idėjų pasaulį. „Ertmės ir plokštumas: olos, koridoriai, spintos, dėžutės, iščios, nišos, rūsių, kapai...“ ir skeldė-jantys senų paveikslų dažai, ledo lytys, grin-dinio plokštės, kilimėliai, šachmatų lentos smėkščioja šioje knygoje. Herakleitas saky-

tų: visa randasi iš ertmių ir į ertmes sugrižta. Olos rangosi žemėje, sąmonėje, atmintyje. Ar tik jos viena klas nepratešia? Ar žemė, sąmonė ir atmintis ne tapačios? Bent jau galė gale nesutampancios? Ar žemė ne tokia pat gyva kaip sąmonė, o ši tokia pat negyva kaip žemė? O atmintis – kas knibžda joje, kol mums tebéra „dabar“? Tai ryški filosofinė idėja, paremta Herakleitu, jo judejimo, judėjimo principais: visa randasi iš ertmių, juda plokštumomis ir į ertmes sugrižta. Ir čia pat pasigirsta Platona, nes pasigirsta ola, lyg tolima olos alegorijos užuominia. Olos kaip visuotinio principo idėja: olos žemėje, sąmonėje, atmintyje. Atitikimai, sąmonėje klydinėjančios idėjos nuolat iš klas nors atsiremia, su kažkuo susitinka, susiduria. Antikos pasaulis, to pasaulio idėjos, dažniausiai vaizdinės, K. Platelio kūryboje svarbios, iki antikinių metrų, jų parafraziu (tragiškai gražus eileraščis „Sausainis Persefonei“). Poetui įdomu išterpti į kitą pasaulį, į kitą ritmą, sintaksę. Perkeisti – tokio įdomaus perkeitimo, išlai-kant stabilumą, pavyzdys „Karstiniuose reiškinuose“ eileraščis „Rytų vėjas“ – jame labai girdimas Henrikas Radauskas, intona-cija kaip idėja, bet kitas žodynus, tvarka (ir apie tai užsiminė pats K. Platelis, ši eileraščių atlikėjų kartu su P. Vyšniauskui):

Aš atskrendu virš balto pienių lauko,
Dangaus dugne prazilę parašiutai,
Apgauti mirtį, užmarštį ir laiką,
Ugnin tarsi į vandenį pažvelgti.

Lyg H. Radausko poetiniuose koduose slypėtos tos pačios ertmės, iščios, olos, tie patys išėjimai ir sugrižimai:

Išyra patvari dienų grandinė,
Kranklys žvilgsniu tvirtai užado dangų,
Atvėręs langą vėjas įsiveržia
Su sėklose apmirusia gyvybe.

Sėklos ertmėje yra gyvybė, apmirusi, ga-linti grižti į gyvenimo plokštumą, ją pereiti

ir mirti ar tik apmirti. Sėkliškoji gyvybė – ir paukščių, varnėnių. Kartojimo, karto-tės eileraščiai, kažkuo Plateliui itin svarbūs: „Apie varnėnus po dešimties metų“ (dar „Atos-slūgio juostoj“, 2000). Ir „Karstinių reiškiniai“ knygą atveriantis „Apie varnėnus dar po penkerių metų“:

Dabar jau pats nelyginant varnėnas kompiuterio dėžutėj gyvenu,
tinklan pasaulio laidau savo giesmes,
tolyn, platyn, nors jau turbūt mažiau
ausų begirdi negu tavo, broli,
kuris namo sugrižęs po žiemos
ant stogo ulbi plakdamas sparneliais,
pavirtes visas kviečiančiu balsu.

Iš eileraščių galima žvelgti ne vienu kam-pu. Bet šio rašinio pamatinė idėja yra svarbi kompiuterio dėžutė. Tas savotiškas dabartiniu žmogaus sąmonės inkilas: gyvenimas kompiuterio dėžutėj. Arba oloj. Dėžutė poeto yra paminėta tarp ertmių. Ji suwartinta su ola. Ir su Platono olos alegorija, kurios pamatinė idėja reiškia, kad žmogus, neišven-giamai būdamas oloje, neišvengiamai apribotos laisvės sukio galvą, prieš save mato tik šešelius. Tik idėjų (gyvybės turėtojų, nešėjų) šešelius. Ar ne tokioj pat situacijoj yra šiuo dienų žmogus, kurio ola yra kompiuterio dėžutė? Ir joje esantis (ar iš jų žvelgiantis žmogus) atskirtas nuo to, kas yra gyvas, atsiranda iš ertmės ir į ją sugrižta.

Yra (ar gali būti skaitančiam) ir tas kelias, kurį sąmonė nueina nuo Platono olos iki Platelio kompiuterio dėžutės. Lieka (kol kas lieka) varnėnas, patvirtinantis Cz. Miloszo min-tį, kad žmogui gera gyventi ten, kur dar yra paukščių. Varnėno horizontas laisvas, neapribotas, nutūpęs ant šakos, jis laisvai sukioja savo galvę, iš kurią plūsta pasaulio gyvybę, todėl tokia nenusibstanti jo giesmė. Ir poetas turi varnėniškos prigimties, kompiuterio dėžutė yra tik minties, idėjos prasitenėmas. Galų gale žemė, sąmonė ir atmintis su-tampa. Tik tas galų gale ne mūsų žinioje ir ne mūsų valioje. Poezija (poeto tapatybė) yra gundoma gyvybės, erozo. Žinoti, kad esi oloj, ir joj nebūti – nors ta dalimi, kurią valdo po-ezijos erosas. Galingesnis už politikos erosą. Ir todėl Platelij Platonas galėtų palikti savo valsbybę.

Viktorija DAUJOTYTĖ

90-ojo kūrybinio
sezono sausio
mėnesio
repertuaras

13 d., ketvirtadienį, 19 val. Mažojoje scenoje (Laisvės al. 71) – D. Dasino „Paskutinė Diuranų daina“. Išpažintis. Režisierius Agnus Jankevičius. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietu kainos – 20, 25 Lt.

14 d., penktadienį, 18 val. Penktojoje salėje (Laisvės al. 71) – Danielio Daniso „Akmenų pelenai“. Prisiminimų drama. Režisierius Agnus Jankevičius. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietu kaina – 30 Lt.

14 d., penktadienį, 19 val. Ilgojoje salėje (Kęstučio g. 62) – Timothee de Fombelle „Švyturys“. Monospektaklis. Režisierius Gintaras Varnas. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilietu kaina – 25 Lt.

14 d., penktadienį, 19 val. Mažojoje scenoje (Laisvės al. 71, V a.) – Michalas Walczakas „Kėlione į kambario vidų“. Režisierius Agnus Jankevičius. Spektaklio trukmė – 2.20 val. Bilietu kainos – 20, 25 Lt.

15 d., šeštadienį, 15 val. Tavernos salėje (Kęstučio g. 62) – Tonino Guerros „Ketvirtoji kėdė“. Vienos dalių komedija. Režisierius Rolandas Atkočiūnas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilietu kainos – 25, 30 Lt.

15 d., šeštadienį, 18 val. Penktojoje salėje (Laisvės al. 71) – Keturakio „Amerika pirtyje“. Triju dalių komedija. Režisierius Valdas Lencevičius. Spektaklio trukmė – 2.20 val. Bilietu kaina – 40 Lt.

16 d., sekmadienį, 12 val. Mažojoje scenoje (Laisvės al. 71, V a.) – „Kiškis pabėgėlis“. Muzikinis spektaklis vaikams nuo 5 m. pagal Liudviko Jakimavičiaus knygę „Lapė ir kaliosai“. Režisierė Agnė Šunklodaitė. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilietu kaina – 15 Lt.

16 d., sekmadienį, 15 val. Tavernos salėje (Kęstučio g. 62) – Inos Pukelytės „Meilė Paryžiuje“. Vienos dalių kabaretinė komedija. Režisierė I. Pukelytė. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilietu kaina – 25 Lt.

16 d., sekmadienį, 17 val. Penktojoje salėje (Laisvės al. 71) – Jeano Dello ir Geraldo Sibleyrašo „Tegyvuoja Bušonas“. Vienos dalių komedija. Režisierius Artūras Žukauskas. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietu kaina – 40 Lt.

16 d., sekmadienį, 18 val. Ilgojoje salėje (Kęstučio g. 62) – Rainerio Wernerio Fassbinderio „Karcios Petros fon Kant ašaros“. Dviejų dalių drama. Spektaklio meno vadovas Gintaras Varnas, režisierius Rokas Ramanauskas. Spektaklio trukmė – 2.15 val. Bilietu kaina – 30 Lt.

18 d., antradienį, 18 val. Ilgojoje salėje (Kęstučio g. 62) – Antoно Čechovo „Palata“. Vienos dalių spektaklis. Inscenizacijos autorių ir režisierius – Rolandas Kazlas. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilietu kaina – 60 Lt.

19 d., trečiadienį, 18 val. Ilgojoje salėje (Kęstučio g. 62) – Aušros Marijos Sluckaitės „Antigonė Sibire“. Vienos dalių postdrama pagal Jeano Anouilho „Antigonę“. Režisierius Jonas Jurašas. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietu kaina – 25, 50 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 71) dirba kasdien 10.30–19 val., tel. 22 40 64. Bilietus taip pat platina Tiketa.

Kauno kamerinis teatras

13 d., ketvirtadienį, 18 val. Konstantino Kostenko „Hitleris ir Hitleris“. Dviejų dalių spektaklis. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.15 val. Bilietu kainos – 24, 30 Lt.

14 d., penktadienį, 18 val. Daivos Čepauskaitės „Be galio švelni žmogžudystė“. Dviejų dalių juodoji komedija pagal Réjaus Bredberio kūrybą. Spektaklio trukmė – 2.10 val. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Bilietu kainos – 24, 30 Lt.

15 d., šeštadienį, 18 val. Daivos Čepauskaitės „Kavinė „Pas Blezā“. Pasimatymas po dviešimties metų. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.45 val. Bilietu kaina – 28, 35 Lt.

16 d., sekmadienį, 18 val. Janušo Glovackio „Antigonė Niujorke“. Dviejų dalių tragikomedija. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.40 val. Bilietu kaina – 24, 30 Lt.

19 d., trečiadienį, 18 val. D. Fo, F. Rame „Viena namuose“. Monokomedija. Režisierius Aleksandras Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilietu kainos – 20, 25 Lt.

Teatro kasa (Kęstučio g. 74A) dirba I-V 14–18 val., VI–VII 11–18 val., tel. 22 82 26. Bilietus taip pat platina Bilietai.lt ir Bilietai.pasaulis.

18 d., antradienį, 19 val. „Mokék – duosi“. Spektaklis-pokštė pagal Gitanos Gugievičiūtės pjesę „Labas gyvenimas“. Režisierius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilietu kaina – 30 Lt.

Teatro kasa (M. Daukšos g. 34) veikia III–V 15–19 val., VI 15–18 val., VII – valandą prieš spektaklį, tel.: 40 84 70, 22 60 90. Bilietus taip pat platina Bilietai.lt.

15 d., šeštadienį, 14 val. Juozo Tumo-Vaižganto muziejuje (Aleksoto g. 10-4, Kaunas) vyks kultūros gyvenimo žurnalo „Naujoji Romuva“ naujausio (2010/4) numerio pristatymas. Dalyvauja žurnalo vyr. redaktorius Andrius Konickis, poetė Rita Makselytė bei Giedrė Jarmalavičienė, bendrautoriai Vytautas ir Stasys Girdžiauskai. Informacija tel. 22 23 71.

Kauno valstybinis lėlių teatras

15 d., šeštadienį, 12 val. Didžiojoje scenoje – naujametė premjera ir susitikimas su Kalėdų Seneliu „Sniego pasaka“. Šerkšnotų istorija, nutikusi palaidinti Senuosių metus. Nuo 3 m. Autorius ir režisierius Olegas Žiugžda. Dailininkė Aldona Jankauskienė. Bilietu kainos – 12, 15 Lt.

16 d., sekmadienį, 13 val. Mažojoje scenoje – naujametis spektaklis ir susitikimas su Kalėdų Seneliu Lėlių muziejuje „Žaisliuko istorija“. Kalėdinė pasaka apie vienišą meškiuką. Nuo 3 m. Autorė ir režisierė Rasa Bartninkaitė. Daineles kūrė Rasa Čižauskaitė. Bilietu kainos – 12 Lt.

Teatro kasa dirba IV–V 11–17 val., VI–VII 10–14 val., tel. 22 16 91. Bilietus taip pat platina Bilietai.pasaulis.

Kauno valstybinis muzikinis teatras

14 d., penktadienį, 18 val. Džookino Rosinio „Sevilijos kirpejas“. Triju dalių komiška opera. Dirigentas Jonas Janulevičius, režisierius Gintautas Želvys, dailininkė Tatjana Astafjeva (Rusija). Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietu kainos – 15, 25, 30, 40, 45, 50, 100 Lt.

15 d., šeštadienį, 18 val. Franco Leharo „Linksmoja našlė“. Triju veiksmu operetė. Režisierius Gintas Žilys, dirigentas Julius Geniušas, dailininkė Virginija Idzelytė, choreografas Danil Salimbaev (Rusija). Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietu kainos – 15, 25, 30, 40, 45, 50, 100 Lt.

16 d., sekmadienį, 18 val. Zitos Bružaitės „Grybų karas ir taika“. Dviejų veiksmų operėlė-parodija vaikams ir tėveliams. Režisierius Aidas Giniotis, dirigentas Virgilijus Visockis, dailininkė Ramunė Skrebėnaitė. Spektaklio trukmė – 1.35 val. Bilietu kainos – 5, 10, 12, 15, 18, 20, 50 Lt.

16 d., sekmadienį, 18 val. Sai Kolmano „Mieloji Čariti“. Dviejų dalių miuziklas. Režisierius Kęstutis Jaksas, dirigentas Julius Geniušas, dailininkė Marija Rubavičiūtė, choreografas Aurelijus Lišauskas. Spektaklio trukmė – 3.30 val. Bilietu kainos – 15, 25, 30, 50, 55, 60, 100 Lt.

19 d., trečiadienį, 17 val. Genadijus Gladkovas „Brēmeno muzikantai“. Dviejų veiksmų miuziklas vaikams ir tėveliams. Skirta vyresniųjų klasių moksleiviams. Režisierius Dmitrij Harchenko (Estija), dirigentas Julius Vilnonis, dailininkė Anne-Mai Heimola (Estija). Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietu kainos – 5, 10, 12, 15, 18, 20, 50 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 91) dirba II–VII 11–14, 14, 45–18 val., tel. 20 09 33. Bilietus taip pat galima išsigti internetu www.muzikinisteatras.lt.

Laisvės gynėjų dienos 20-mečiui skirti renginiai Kaune

13 d., ketvirtadienį

8–8.10 val. tarptautinė istorinio teisingumo akcija „Atmintis gyvai, nes liudija“ – uždegamos žvakės languose. Dalyvauja visos bendrojo lavinimo pradinės, pagrindinės, vidurinės mokyklos, gimnazijos.

10 val. Šv. Mišios Kauno Šv. Arkangelo Mykolo (Iglus) bažnyčioje (Neprilausomybės a. 14). Po Šv. Mišių vyks minėjimas „Atminties liepsna“. Dalyvauja Kauno vaikų ir moksleivių laisvalaikio rūmų meno kolektyvai, veiks moksleivių dailės darbų paroda „Geltinė, žalia,raudona – vienybės spalvos“.

11.30 val. Kauno moksleivių, visuomeninių organizacijų eisena į Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelį.

12 val. gėlių padėjimas prie Nežinomo kareivio kapo ir Laisvės paminklo Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje.

12.30 val. buvusių KTU studentų Rimanto Juknevičiaus ir Virginijaus Drusko atminimo pagerbimas KTU Telekomunikacijų ir elektronikos fakultete (Studentų g. 50). Tito Masiulio, Juozo Vaidoto kapų lankymas (Petrasiūnų, Romainių kapinės).

13 val. Laisvės gynėjų dienos paminėjimas Lietuvos politinių kalinų ir tremtinų sąjungos salėje (Laisvės al. 39).

15 val. paminklinės lentos ant LRT Kauno skyriaus pastato (S. Daukanto g. 28A) atidengimas.

17 val. J. Urbšio katalikiškoje vidurinėje mokykloje (Partizanų g. 68) Dainavos bendruomenės sueiga „Laisvės kaina“.

17 val. literatūrinė-muzikinė programa „Atminties valanda“ Kauno menininkų namuose (V. Putvinskio g. 56). Dalyvauja Petras Venclavas ir folkloro ansamblis „Kupolė“.

18 val. G. Kuprevičiaus poetinės oratorijos Sausio 13-osios auksoms atminti „Amžinoji šviesa“ premjera Kauno sporto halėje (Perkūno alėja 5). Režisierius Gytis Padegimas. Dalyvauja Kauno valstybinis choras (dirigentas Petras Bingelis), Kauno miesto simfoninių orkestrų (dirigentas Modestas Pitrenas), solistai Ona Kolobovaitė, Liudas Mikalauskas, smuikininkas Vilhelmas Čepinskis, Valerijus Ramoška, skaitovai. Iėjimas nemokamas.

14 d., penktadienį, 16 val. Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejuje (Vilniaus g. 41, Vilnius) atidarama fotomenininko Ričardo Dailidės fotografijų paroda „Gyvenimas džiaze“. Atidarymo metu skambės džiazas: Povilas Jaraminas – klavišinai, Kęstutis Vaiginis – saksofonas. Paroda veiks iki vasario 10 d. Muziejus dirba II–V 11–18 val., VI 11–16 val. Informacija tel. (8 5) 262 2406.

15 d., šeštadienį, 16 d., sekmadienį, 16 val. Varpu muzikos koncertai Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje „Žiemos muzika“. Kariljonų skambins Giedrius Kuprevičius.

RAŠYTOJŲ KLUBAS

14 d., penktadienį, 18 val. Rašytojų klubė (K. Sirvydo g. 6, Vilnius) – Donelaičio skaitymai.

Poetiinė muzikinė kompozicija „Žiemos rūpesciai“. Ištrauka iš K. Donelaičio poemos „Metai“. Atlieka LMTA Vaidybos ir režisūros I kurso studentai (kurso vadovas Aidas Giniotis, scenos kalbos dėstytoja doc. Judita Ušinskaitė, asistentė Aldona Vilutytė).

18 d., antradienį, 17.30 val. rašytojos Inezos Juzefos Janonės kūrybos vakaras su knygomis „Su Tavimi be Tavęs“, „Galudaržės krunė“ ir vertimų knyga „Putusavysra“. Dalyvaus knygų autorė Inezo Juzefo Janonė, leidyklos „Versus aureus“ redaktorė Ona Gudžiūnienė, vertėja, literatūrologė dr. Alma Lapinskiene, rašytojai Vytautas Girdžiauskas, Jolanta Sereikaitė, Aleksandras Šildauskas, literatūros kritikas Alfredas Guščius. Koncertuos fortepijoninis trio Dalia Šešelgienė (smuikas), Ramutė Kalnėnaitė (violončelė), Saulė Lapėnaitė (fortepijonas). Vakar vedėjas – filosofas dr. Andrius Konickis.

Rašytojų klubė veikia Lietuvos nacionalinės kultūros ir meno premijos laureato dailininko Leonardo Gutausko tapybos paroda „Amžininkai. Kompozicijos“.

I renginius jėjimas nemokamas. Informacija tel. (8 5) 2629627, (8 5) 2617727; el. p. rasytojuklubas@aiva.lt.

15 d., šeštadienį, 12 val. Bažnytinio paveldo muziejuje (Šv. Mykolo g. 9, Vilnius) – edukacinis užsiėmimas šeimoms „Bernardinių kasdienybė ir šventės“. Bilieto kaina šeimai – 14 Lt. Informacija tel. (8 5) 269 78 03.

Lietuvos literatūros vertėjų sąjunga skelbia Dominyko Urbo konkursą

Dominyko Urbo premija skiriama grožinės ir humanitarinės literatūros vertėjui už debiutą: per pastaruosius trejus metus publikuotą profesionalų menišką pirmą arba antrą vertimą į lietuvių kalbą. Konkursu tikslas – ivertinti ir skatinti pradedančiuosius literatūros vertėjus bei sudaryti priešliaidas lengvai integruotis į Lietuvos kultūrinį gyvenimą ir tapti aktyviais meno kūrėjais.

Konkursui gali būti teikiami tik knyga išleisti vertimai. Konkurse gali dalyvauti asmenys iki 35 m. amžiaus.

LLVS kviečia siūlyti kandidatus iki 2011 m. vasario 10 d. Užpildytą siūlymo ankstą prašome siust

Žurnalistų premija – Andriui Navickui

Sekmadienį Vilniuje Tautinių bendrijų namuose buvo išteikta Lietuvos žurnalistų draugijos premija internetinio dienraščio Bernardinai.lt. vyriausiajam redaktoriui Andriui Navickui.

Tai LŽD tradicinė, kartą per metus teikiama Stasio Lozoraičio premija – „Kelyje į Vilties Prezidento Lietuvą“. A. Navickui ji paskirta už išskirtinę publicistiką. Laureatą sveikino pirmoji šią premiją pelnusi Nijolė Baužytė, ankstesni laureatai – kunigas Vaclovas Aliulis, Liudvika Pociūnienė, LŽD pirmininkė Marytė Kontrimaitė, kolegos. Premijos fundatorius Kazys Starkevičius pasidžiaugė, kad LŽD premija

teikiama jaunam, tvirtą pilietinę poziciją turinčiam žmogui, linkėjo, kad i draugijos gretas ateityi ir daugiau jaunimo, neabejingo Lietuvos likimui, jos laisvės įtvirtinimui. A. Navickas priimdamas, anot jo, pirmą savo gyvenime premiją taip pat džiaugėsi, kad gauna ją nors ir ne iš gausios, bet garbingos organizacijos. „Esu išitikinės, kad Stasys Lozoraitis yra vienas svarbiausių XX amžiaus politikų, o man – ne tik Vilties prezidentas, bet ir Svajonių Prezidentas“, – sakė filosofas ir žurnalistas A. Navickas.

*„Nemuno“ informacija
Reginos JASUKAITIENES nuotraka*

„Nemunas“ rekomenduoja

Kitokio kino klube – „Visi sako, kad aš tave myliu“

Gediminas Jankauskas

Kitokio kino klube tēsiamas filmų ciklas, pavadinimas „Antikriziniu kinu“. Antradienį, sausio 18 d. žiūrėsime režisieriaus Woody Alleno komediją „Visi sako, kad aš tave myliu“. Tai tikra dovana kino gurmanams ir muzikinių filmų mėgėjams. Vienas originaliausių ir darbščiausiu Amerikos kino režisierių W. Allenas (be kasmet kuriamų filmų dar spejantis rašyti knygas, profesionaliai groti klarinetu džiazo koncertuose ir šokių ruoti puritoniską publiką savo asmeninio gyvenimo skandalais) sumanė atgaivinti geriausias Holivudo mi-

ziklų tradicijas. Ir ši amatai jis įvaldė be didesnių sunkumų.

Filme „Visi sako, kad aš tave myliu“ vien pagrindinių veikėjų suskaičiuoti beveik neįmanoma. Visi jie netik tarpusavy konfliktuojant, bet dar šoka ir dainuoja, o veiksmas blaškosi tarp saulėto Niujorko, rudenėjančios Venecijos ir Paryžiaus žiemą.

W. Alleno kūryboje labai ryškūs keli skirtingi etapai. Karjeros pradžioje jis juokino publiką ekscentriškais komedijomis ir ryškiu grotesku. Paskui sekė „bergmaniškas“ etapas („Interjerai“, „Kita moteris“) ir filmai, pelnę režisieriu „Manheteno neurotiko“ reputaciją. Dar vėliau Europo-

je W. Allenas sukūrė filmus, kuriuose ženklia Fiodoro Dostojevskio literatūrinį šedevrą įtaka („Lemiamas taškas“, „Kasandros prakeiksmas“). O „Visi sako, kad aš tave myliu“ – tikras geru emocijų, nebanalus humoras, išradęs situaciją, nepriekaitinčio ritmo ir azartiško siautulio fejerverkas. Čia dainuoja ir šoka visi – parduotuvų darbuotojai, praeiviai gatvėse, subintuoti pacientai ligoninėje ir net... nesenai mirusio astuoniadesimties metų senelio dvasia. O pats W. Allenas nuoširdžiai traukia graudžią vienišiaus ariją. Visa ši stichija taip užvaldo žiūrovą, kad norisi uždainuoti ir sušokti pačiam.

Savaitgalis prie televizoriaus

Apie lietuvių jausmus, japonų ištikimybę ir samuraių garbę

Gediminas JANKAUSKAS

Jau antrą savaitę LTV ir LTV2 primena praėjusį antradienį mirusio kino režisieriaus Almanto Grikevičiaus filmus ir jį patį. Vėl pasižvirtina ydinga ir, deja, stipriai išsenėjusi lietuvių savybė – gražiai ir ilgai galime kalbėti tik apie mirusius. O kol jie gyvi, vengiamo (ar gėdijamės) tai daryti. Galime kiek pasidžiaugti, kad pernai Maestro A. Grikevičius tapo Nacionalinės premijos laureatu (žr. „Nemuną“ 2010, Nr. 22). Tik šis pripažinimas, deja, atrodė kaip paguodos prizas už seniai nuveiktus darbus. Gaila, kad beveik visi vyriausios kartos kinematografininkai laisvoje Lietuvoje tapo savo šaliai nereikalingi.

Laimė, laikas, kuris gydo visas žaizdas, visai nepakenkė geriausiams A. Grikevičiaus filmams. Tuo iškina ir „Jausmai“ (šeštadienis, 18.45 val. LTV), 1968-aisiais drauge su kolega Algirdu Dausa sukurti pagal estų rašytojo Egonu Lyvo romaną „Velnio dvyniai“ (scenarius Vytauto Žalakevičiaus). Filmas pasakoja tradicinę lietuvių kinui pokario istoriją. Tik ši kartą nepamatyme aštrios „klasių kovos“,

nes autorius labiau domina karo audrų sujaukti paprastų žmonių likimai. Po žmonos mirties žvejas Kasparas (aktorius Regimantas Adomaitis) su dvimi naujagimiais išplaukia į kitą marių krantą pas broli Andrių (aktorius Juozas Budraitis). Šis vizitas atgaivins Kasparo jausmus Andrius žmonai Agnei ir sujauks brolių gyvenimus.

Dar vienas lietuviškas filmas „Adomas nori būti žmogumi“ (sekmedienis, 21.00 val., TV1) buvo vienas pirmųjų mūsų nacionalinio kino šedevrų. Pagal Vytauto Sirijos Giros romaną „Buenos Aires“ 1959 m. sukurtas filmas puikiai atskleidžia jauno režisieriaus Vytauto Žalakevičiaus brandą, išryskina psychologinę siužeto ir charakterių potekstę, zavi emocingumu ir kinematografinės kalbos vaizdingumu. Tai vienas aukščiausiu lietuviško kino pasiekimų. Prisiglaudęsenoje baržoje jaunuolis Adomas iki kariniame Kaune įsidarbina pasiuntinuku emigracijos biure. Vainikas svajoja susitaupyti pinigų ir drauge su pamilia mergina Liuce išvykti į kokį nors egzotišką užjūrio miestą. Bet visos iliuzijos greitai išsisklaido.

O filme „Atsiprašau“ (sekmedienis, 15.20 val., LTV2) V. Žalakevičius bando įvardinti skaudlius, kurie laikui bėgant neišveniamai ima kartinti artimų žmonių santiukius. Konfliktai filme paūmėja, kai iš didelių miestų į gimtinę atvyksta išpopuliariės bardas Pranas, kuris sumano tévų namuose pasidaryti remontą. Nors filmo autorai atskleidžia daug skaudžių konfliktų, visus juos finale užglaisto Vytauto Kernagio dainuojama daina Antano Vienažindžio žodžiais „Linksminkimos!“

Komedija „Nepakenčiamas žiaurumas“ (šeštadienis, 23.05 val., TV3) broliai Joelis ir Ethan Coenai panardina į prabangių vilų ir spindinčių viešbučių pasaulį, kuriame likimas suvedė vieną kito vertus avantiūristus. Gražuolė Merilina (aktorė Catherine Zeta-Jones) šiame turtuolių pasauliye ieško patiklių milijonierių, kad galėtų juos be didelio vargo apgauti. Scenarius visada tas pats: gražuolė išteka už eilinės „aukos“, o tuo po to organizuoja pelningą skyrybų procesą. Kartą į žavios aferistės keru tinklus pakliūva klestintis Los Andželo sky-

rybų advokatas Mailsas Meisis (aktorius George'as Clooney). Merilinai pavyksta padaryti jį savo sąjungininku. Bet vieno dalyko ji nenumanė...

Drama „Hačiko. Šuns istorija“ (sekmedienis, 13.40 val., TV3) pasakoja tikrą istoriją apie unikalų paminklą... šuniui, kuris devyneiarius metus kiekvieną vakarą atėidavo į stotį pasitikti mirusio šeininko. Toje vietoje, kur šuo kantriai tupédavo, japonai ir pastatė paminklą. Hačiko pats dalyvavo paminklo atidengimo ceremonijoje. O kai šuo užbaigė savo dienas, šalyje buvo paskelbtas gedulas. Antrojo pasaulinio karo metu paminklas buvo sunaikintas – karo pramonei reikėjo metalo, bet 1948 metais atstatytas. Šiandien prie paminklo susitikinėja įsimylėjėliai, nes šuo Hačiko Japonijoje yra taip meilės ir ištikimybės simboliu.

Apie meilę bei ištikimybę miurusems verčia susimąstyti ir „Menesienos mylia“ (sekmedienis, 19.00 val., TV6). Kai Džo Nasto nuotaka tragiškai žuvę visai prieš pat vestuves, jaunuolis pasiliko gyventi su jos tévais, pasiryžęs niekuomet daugiau nevesti. Tačiau

laikas gydo visas žaizdas. Netrukus į Džo gyvenimą įsiveržia naujas jausmas. Tenka rinktis: įžadai ar širdies balsas.

Tikrą himną meilei tautų draugystės fone regėsime lenkų režisieriaus Waldemaro Krzysztof Medodramoje „Mažoji Maskva“ (sekmedienis, 21.15 val., LTV). Pagrindinių prizų „Auksinį liūtą“ Gdynės festivalyje laimėjės filmas pasakoja apie meilę, tegalinčią skleistis slapčia. Veiksmas rutuliuojasi 1967-aisiais Lenkijos miestelyje Legnica. Kadangi tame buvo dislokuota didžiausia Rytų Europoje sovietų kariuomenės įgula, Legnica buvo vadinamas „Mažaja Maskva“. Cia susižavėjusi lenkų poezija ir muzika lakūno Juros jauna žmona Vera įsimyli lenkų karininką ir muzikantą Michalą.

O „Elito kinas“ pristato garsaus japonų režisieriaus Nagisos Oshimos dramą „Laimingu Kalėdu, misteri Lorensai“ (sekmedienis, 23.20 val., LTV), kurios veiksmas įkalintas Javos saloje. Cia Antrojo pasaulinio karo metais japonai buvo įrengę karo belaisvių stovyklą, į kurią 1942 m. patenka britų majoras Džekas Seljersas (jį suvaidino garsus roko dainininkas Davidas Bowie). Jo nepalaužiamą dvasią tampa neįveikiama kliūtimi kaičiulimo prižiūrėtojams. Stovyklos viršininkas kapitonas Jonojis tiki drausme ir samurajaus garbe. Jis užsispiria bet kokia kaina palaužti paslaptingąjį britą. Šių dvių nepaprastos valios ir dvasios tvirtybės žmonių priešpriešą bando pateikti pulkininkas Lorensas. Dėl meilės Japonijos kultūrai ir japonų kalbos mokėjimo Lorensas tam-pa pavojinga figūra abiems konfliktojančioms pusėms.